

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a komparatistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Magdaléna Smějsíková

Prozaická tvorba Anny Blažíčkové

Anna Blažíčková's Prosaic Works

Praha 2018

Vedoucí diplomové práce:
doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala docentu Janu Wiendlovi za vedení práce, jeho trpělivost a vstřícnost a také mu vděčím za seznámení s dílem Anny Blažíčkové. Mé poděkování patří také docentu Michaelu Špiritovi za rozhovory, které se staly impulzem k výběru tohoto tématu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

Klíčová slova

Anna Blažíčková, Čekání v zástupu, Psí víno, Ted' něco ze života, próza, vypravěč, kompozice, postavy, čas, prostor

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje prozaické tvorbě Anny Blažíčkové pro dospělé - knihám *Čekání v zástupu*, *Psí víno* a *Ted' něco ze života*. V kapitolách zabývajících se otázkou vypravěče, kompozice, postav, času a prostoru ukazuje na základě analýzy daných knih a s oporou v teoretické literatuře repertoár prvků a postupů, které dané texty pojí, a jak je pomocí nich vytvářen svět těchto próz.

Keywords

Anna Blažíčková, Čekání v zástupu, Psí víno, Ted' něco ze života, prose, narrator, composition, characters, time, space

Abstract

The present thesis is devoted to selected prosaic works of Anna Blažíčková – specifically to her books Čekání v zástupu, Psí víno and Ted' něco ze života. In its chapters—which focus successively on the narrator, composition, characters, time, and space—the thesis shows the repertory of elements and procedures which link the texts as well as how these elements and procedures help to create the world of the chosen prosaic works. These observations are based on an analysis of the original texts and with the help of theoretical literature.

Obsah

1.	Úvod	7
1.1.	Čekání v zástupu.....	7
1.2.	Psí víno	8
1.3.	Ted' něco ze života	9
2.	Vypravěč.....	13
2.1.	Ich-formový vypravěč.....	13
2.2.	Er-formový vypravěč	16
2.3.	(Sebe)reflexe a narativní uzavřenost	17
3.	Kompozice.....	21
3.1.	Odbočování a navracení se	21
3.2.	Obrazy	24
4.	Postavy	27
4.1.	Blízcí	28
4.1.1.	Outsideři.....	30
4.1.2.	Dcera, matka, babička... ..	32
4.2.	Cizí	34
4.3.	Zaměnitelnost	36
4.4.	Dialogy.....	37
5.	Čas.....	40
5.1.	Časové uspořádání textů.....	44
5.1.1.	Pořádek	44
5.1.2.	Frekvence	46
5.1.3.	Cykličnost v Psím víně	48
5.1.4.	Trvání.....	49
5.2.	Změny.....	50
6.	Prostor.....	52
6.1.	Známá místa.....	52
6.2.	Nová nebo cizí místa	54
6.3.	Město a venkov	56
6.4.	Vztah člověka a míst.....	57
7.	Závěr.....	60
8.	Seznam použité literatury	62
8.1.	Prameny	62
8.2.	Odborná literatura	62

1. Úvod

„Nehledala jsem tak jejich zajímavost, inteligenci, spíš ryzost.“

(*Ted' něco ze života*, s. 42)

Prozaická tvorba Anny Blažičkové neurčená dětským čtenářům nebyla publikována ve sledu, v jakém vznikala. Ze tří knih, kterými se zabývá tato práce, jen jediná vyšla brzy po dopsání – *Ted' něco ze života* v roce 2012. *Čekání v zástupu*, soubor obsahující první autorčiny prozaické texty pro dospělé čtenáře, bylo publikováno v roce 2014, povídky však vznikaly již v 60. letech a na začátku let 70. *Psí víno* bylo dokončeno v roce 1983, publikace se nicméně dočkalo až roku 1992.¹

1.1. Čekání v zástupu

Peripetiím týkajícím se publikování novely *Čekání v zástupu* i shodně pojmenovaného souboru² se věnuje stručná Vydavatelská poznámka zařazená v knize za poslední povídku *Moře a hory*.³ Novela *Čekání v zástupu*, nejdelší próza celého souboru, měla být publikována již v roce 1969 (Československý spisovatel), následně 1977 (Mladá fronta) spolu s 6 povídkami a novelou *Vchod dvorem*, která dosud vydána nebyla. Všechny povídky měly být publikovány také v roce 1996 (Český spisovatel), vyšly nicméně až roku 2014 v nakladatelství Triáda. Časopisecky byla v roce 1999 publikována povídka *Bud' vůle tvá*, která není součástí vydané knihy, a roku 2004 v Revolver revue povídky *Babička se vrátila* a *Momentka*.

Knih z roku 2014 je kromě zmíněné Vydavatelské poznámky doplněna také sedmistránkovým doslovem Věry Koubové *Na přeskáčku přes překážky*, který se věnuje vedle *Čekání v zástupu* i *Psímu vínu* a *Ted' něco ze života*. Za doslov je zařazeno slovníkové heslo o Anně Blažičkové, celá kniha je doprovázena fotografiemi Věry Koubové a na záložku je zařazen jednak úryvek z doslovu, jednak několik vět Přemysla Blažíčka o *Čekání v zástupu*.

Čekání v zástupu je soubor 10 povídek – *Bratr Theodor*, *Kuřecí peří*, *Krejčí*, *K lékaři*, *Babička se vrátila*, *Čekání v zástupu*, *Úraz*, *Slepá okna*, *Momentka*, *Hory a moře*. Prózy do

¹ Druhého, přehlédnutého vydání následně v roce 2010.

² Původně tento soubor obsahoval jinou skladbu povídek, Vydavatelská poznámka ale nespécifikuje, o jaké povídky se jednalo.

³ Kurzivou v této práci uvádíme názvy knih i jednotlivých povídek. U citací z povídek ze souboru *Čekání v zástupu* neuvádíme v údaji v poznámce pod čarou celý soubor, ale konkrétní povídku.

něj zařazené jsou různě dlouhé, nejkratší *Krejčí* má necelé dvě stránky, naproti tomu novela *Čekání v zástupu* téměř padesát.⁴ Jednotlivé texty jsou opatřeny nadpisem a začínají vždy na nové straně, jsou členěny na odstavce, v závislosti na rozsahu také na jednotlivé oddíly, jež budou zmíněny níže. Zejména první povídky – doslov situuje vznik té úplně první do roku 1966 – se vyznačují surreálností, výraznou roli v nich hrají snové prvky, mísení snu a reality.

1.2. *Psí víno*

Psí víno je první publikovaná próza Anny Blažíčkové určená dětským čtenářům, přestože vznikalo až po *Čekání v zástupu*. Na rozdíl od *Čekání v zástupu* neobsahuje kniha doslov, pouze paratext Věry Koubové na záložkách, na závěr je zařazeno slovníkové heslo o autorce⁵ a novela je opět doprovázena fotografiemi Věry Koubové.

Psí víno je rozsáhlejší novela než *Čekání v zástupu*, není členěno na pojmenované nebo striktně vymezené kapitoly, ale tvoří ho 43 – pouze vynecháním řádku oddělených – částí, dále rozčleněných na odstavce. Nejčastěji bývá novela charakterizována jako „vzpomínková próza“⁶ nebo „lyrizující sebereflexe“,⁷ od hlavní linie se tu oddělují další a další, zachycující vzpomínky, vypravěččiny úvahy, životy sousedů atd.

Oněch několik ohlasů a recenzí, které se knize věnovaly,⁸ si na tematické rovině všímá důležitosti rodinných kořenů, odkazu minulosti, vztahu ke stáří a smrti, všechny shodně registrují také postupné mizení a ztrátu. Primárně se ale soustředí zejména na vzpomínání, jak se v knize zpřítomňuje minulé, mísí minulé a přítomné: „Postupně jako by přestávalo být důležité, na co vypravěčka konkrétně vzpomíná – zcela převáží to, že vzpomíná. Text jako by byl meditací nad procesem vzpomínání samotného, nikoli popisem dávných příběhů. [...] V *Psím víně* je čas jednolité tok, vypravěčovo vědomí je zaměřeno výhradně retenzivně, na minulost a vzpomínku. Vzpomínka právě jednotlivé příběhy obhlídí zdaleka. Všechny události jsou představeny jako hotové, uzavřené v minulosti.“⁹ Skutečnost, že se jedná o „vzpomínkovou prózu“, pak vede dokonce k tvrzení: „Vypravěčka přijíždí navštívit své rodiče do malého města, kde vyrůstala. (V knize to nezazní, ale jde o Bechyni.)“¹⁰ které tyto

⁴ Tato novela stojí podle recenze J. Chuchmy v (i významovém) centru celého svazku, zbytek tvoří „pomyslnou i faktickou oblohu, doprovod různé kvality“ (Chuchma, J.: *Šťastná to autorka Anna Blažíčková*, s. 8).

⁵ Až na poslední odstavec je shodné s heslem z *Čekání v zástupu*.

⁶ Charakteristika *Psího vína* např. na stránkách nakladatelství Triáda a v nepodepsaném hesle v knize.

⁷ Svadbová, B., Šubrťová, M.: *Anna Blažíčková*.

⁸ Ať již po jejím prvním, nebo druhém vydání.

⁹ Šimák, P.: *Hradby vzpomínek*, s. 9.

¹⁰ Jirkalová, K.: *Tam, kde roste jen Psí víno*, s. 9.

vzpomínky přisuzuje autorce a zcela pomíjí otázku (ne)možnosti její naprosté identifikace s vypravěčkou.

Recenze se k textu vztahují ne jako k literárnímu dílu, ale jako k osobní zповědi, která může být také inspirací: „Knižka může být čtenářům inspirací k pohledu do vlastní minulosti a objevování zapomenutých hodnot, které nám mají co říci.“¹¹ V několika recenzích také ono zařazení *Psího vína* do škatulky vzpomínkové prózy vede k jeho poměrování tím, jaké by mohlo být a není, místo pozornosti tomu, jaké skutečně je: „Vzpomínkovým prózám hrozí hned několikeré uklouznutí a zcela se jim nevyhnula ani Anna Blažíčková. Tok jejího vyprávění má slabší místa – občas čtenář v rodinných příbězích marně hledá nějaký přesah, jinde se autorka ocitá na hranici bodrého figurkaření.“¹² Tak začíná i recenze Miroslava Petříčka, v níž však próza není svým žánrovým zařazením nebo tématem poměřována, tento pohled zde slouží jako odrazový můstek, který je popřen, a dále text naopak přesně proniká k jádru *Psího vína* a jeho výjimečnosti: „Vzpomínky na rodiče i prarodiče, do jejichž osudů nepříznivě zasáhla doba – to by mohlo být další z obžalobných svědectví o naší poválečné minulosti, kterými nynější literární produkce nešetří. Co jiného lze nejspíš čekat než politikum, v té či oné míře určující povahu a směr rekapitulujícího vzpomínání? Útlá knížka Anny Blažíčkové *Psí víno* (naklad. Práce) se takovému stereotypu naprosto vymyká.“¹³

1.3. *Ted' něco ze života*

Z hlediska doby vzniku třetí knihou Anny Blažíčkové pro dospělé je *Ted' něco ze života* – vydalo ho nakladatelství Triáda v roce 2012 a text nese dataci 27. 8. 2002 – 5. 9. 2005. Kniha oproti dvěma ostatním obsahuje poděkování, opět doslov Věry Koubové a stručný Slovníček. Slovníkové heslo o autorce je umístěno na zadní záložku, na přední se nachází nepodepsaný paratext představující a charakterizující *Ted' něco ze života*.

Hlavní linie *Ted' něco ze života* zachycuje období podstatně rozsáhlejší než povídky *Čekání v zástupu* nebo *Psí víno*, členění na odstavce a oddíly oddělené pouze vynecháním řádku zůstává, ani zde nenalezneme dělení na kapitoly. Stejně jako v případě *Psího vína* se v prvním plánu textu nachází vzpomínání, podle záložky „Anna Blažíčková, sama zakotvena

¹¹ Červenková, J.: *Anna Blažíčková – Psí víno*, s. 7.

¹² Jirkalová, K.: *Tam, kde roste jen Psí víno*, s. 9.

¹³ Petříček, M.: *Překvapení v próze*, s. 11. V souvislosti s „obžalobným svědectvím o naší poválečné minulosti“ je třeba zmínit úsek z jiné recenze, v níž autorka vnímá knihu v kontextu situace roku 1992, aniž by reflektovala, že text byl dokončen již o devět let dříve: „Próza reaguje na dnešní dobu rozkolísaných, zpochybněných hodnot. Společnost se vrací tam, odkud byla před čtyřiceti roky vytržena, a zjišťuje, že nelze vstoupit dvakrát do téže řeky. Autorka jako by se o to přesto pokusila návratem do svého dětství“ (Červenková, J.: *Anna Blažíčková – Psí víno*, s. 7).

v literatuře jako spisovatelka a literární historička, vypráví zdánlivě v náhodném časovém sledu o začátcích vlastního manželství, o prvních setkáních s Blažičkem, o vysokoškolských studiích v polovině padesátých let, o dětství a dospívání v Bechyni, o dětství vlastních potomků v Praze, o akademickém pracovišti, o své nemoci apod.“¹⁴

Také tato kniha je v recenzích primárně řazená do určité kategorie, převážně mezi autobiografie, vzpomínky a memoáry¹⁵ a bývá s nimi srovnávána: „*Ted' něco ze života* přináší další nahlédnutí do zákulisí českého literárněvědného provozu v druhé polovině 20. století, které zároveň reflektuje i celkový společenský a kulturní pohyb doby, jako tomu bylo třeba u *Záznamníku* Miroslava Červenky. [...] Není to v dnešní české autobiografické literatuře nic neobvyklého (vzpomeňme například na poslední oddíl memoárů Pavla Kohouta *Předběžná bilance*), ale ani sympatického.“¹⁶ A stejně jako *Psí víno* i *Ted' něco ze života* je v recenzích prostřednictvím žánrového zařazení provedeného recenzenty často poměřováno.¹⁷ Podle jedné z recenzí je *Ted' něco ze života* záznam „každodennosti poctivého literárního vědce“,¹⁸ v návaznosti na to bývají tedy zobrazované skutečnosti z knihy srovnávány s realitou: „Text je mimo to plný zkreslujících psychologických soudů“, což mimo jiné „činí autorčinu výpověď krajně nedůvěryhodnou“.¹⁹

Blažičková sama je recenzenty vnímána primárně jako žena významného literárního vědce,²⁰ popřípadě také matka nebo pamětník určité doby a událostí, na základě jejího textu jsou jí prisouzeny mnohé vlastnosti. Přestože recenzenti občas zmíní, že nelze rozhodnout, do jaké míry se čtenář setkává se stylizací autorky, nebrání jim to v různých zobecněních: „relativně zkušená intelektuální autorka, hodně (asi právem) sebevědomá, žena spíše chladná

¹⁴ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, přední záložka knihy.

¹⁵ Popř. leží na pomezí žánrů: „Knihy Anny Blažičkové stojí mezi žánry, ale podnětného na tom mnoho není“ (Petruželková, A.: *Věci zajímavé i naprostý balast*, s. 230). Na záložce knihy je *Ted' něco ze života* označeno jednoduše jako „próza“.

¹⁶ Soukupová, K.: *Přemek v košili po Šaldovi*, s. 6.

¹⁷ A. Petruželková ve své recenzi ukazuje, čím vším se kniha Blažičkové vzpírá zařazení mezi memoáry, nepostupuje však jako Petříček v *Pším víně* a nepřibližuje se obsahu knihy, žánr v průběhu recenze zůstává jedním z důležitých zřetelů.

¹⁸ Šimák, P.: *Ted' něco ze života Anny Blažičkové*, s. 208.

¹⁹ Petruželková, A.: *Věci zajímavé i naprostý balast*, s. 230. Recenzentka sice označuje knihu jako „uměleckou prózu“, přesto s ní často tak nezachází. Jediný, kdo ze zmiňovaných recenzentů pojednává o *Ted' něco ze života* jako o próze, v níž vystupují postavy, ne reální lidé, o nichž se čtenář chce něco dozvědět, je Šimák: „Osobně jsem s přibývajícimi stranami začal být nervózní, jako vždy, když se o hlavní postavě dozvídám málo negativních informací. Právě záporné rysy dělají z postavy románů i vzpomínek člověka“ (Šimák, P.: *Ted' něco ze života Anny Blažičkové*, s. 208).

²⁰ Podle Soukupové v knize vystupuje „především jako partnerka literárního historika a kritika Přemysla Blažička. A to v mnohem větší míře, než by se na první pohled mohlo zdát“ (Soukupová, K.: *Přemek v košili po Šaldovi*, s. 6).

ve svém postoji k nevábné realitě, až nelítostně realistická“,²¹ její pohled je „vnější a neempatický, nicneříkající“.²²

Autoři recenzí také zmiňují motivaci Blažičkové k sepsání knihy (která je formulována na úvodních stranách prózy), ale často učiní ještě krok dál a operují s přístupem do vědomí autorky/vypravěčky: „Autorka nechce vyprávět, ale informovat o tom, co ještě by nás mohlo o Přemyslu Blažičkovi zajímat.“²³ Na základě této zvnějšku doplněné motivace je pak posuzováno, nakolik se povedlo záměr naplnit: „do jisté míry se Anně Blažičkové nicméně daří zachytit pel jednotlivých dekad“,²⁴ „některá ohlédnutí ale doufejme přece jen něco z Blažičkovy náтуры zachycují“,²⁵ ignorovány jsou reflexivní pasáže, které tvoří nezanedbatelnou část *Ted' něco ze života*.

Recenzím na *Psí víno* a *Ted' něco ze života* zde věnujeme prostor, abychom demonstrovali, jak jsou tyto prózy většinou přijímány a vnímány – jako vzpomínky autorky, která se v případě *Ted' něco ze života* pokouší zachytit život svého muže, známého literárního vědce. Autorka je v recenzích ztotožňována s vypravěčkou, je podle nich často ve svém vynášení soudů nespolehlivá, nekonzistentní, nedostává požadavkům daného žánru.

Nás však v této práci nebude zajímat, nakolik se obsah těchto próz shoduje s realitou prožitou skutečnou Annou Blažičkovou. Jednotlivé texty vnímáme jako literární díla, u všech operujeme s vypravěčem, každého bez rozdílu vnímáme jako textový konstrukt a nezajímá nás jeho vztah k reálné autorce, ať se jedná o povídky, nebo díla recipovaná jako paměti nebo autobiografie. Ostatně „žádná autobiografická próza není spisovatelovou výpovědí o sobě v doslovném smyslu, [...] sebeupřímněji se tváří autor mnohé nejen nevědomky, ale také vědomě pomíjí, přetváří, kombinuje, spojuje, rozpojuje, domýšlí a vymýšlí“.²⁶ A Věra Koubová v doslovu k *Čekání v zástupu* o charakteru *Ted' něco ze života* píše: „Jmenovité uvádění osob se může jevit jako prostředek memoárový, a přece je kniha protkána sítí románových postupů, jež nás vtahují do něčeho důsažnějšího, než co dokážou zprostředkovat pouhé vzpomínky, něčeho ‚příkladného‘, symbolického.“²⁷

Jednotlivé texty také nebudeme zařazovat do literárněhistorického kontextu²⁸ ani na nich nechceme demonstrovat vybrané naratologické kategorie, přestože ony tvoří osu této

²¹ Pospíšil, I.: *Anna Blažičková: Ted' něco ze života*.

²² Petruželková, A.: *Věci zajímavé i naprostý balast*, s. 230.

²³ Soukupová, K.: *Přemek v košili po Šaldovi*, s. 6.

²⁴ Petruželková, A.: *Věci zajímavé i naprostý balast*, s. 230.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Blažiček, P.: *Škvoreckého Zbabělci*, s. 386–387.

²⁷ Koubová, V.: *Na přeskáčku přes překážky*, s. 118.

²⁸ Ani z hlediska doby jejich vzniku, ani doby publikace.

práce – ta je rozdělena na kapitoly věnující se vypravěči, kompozici, postavám, času a prostředí próz. Nepochybujeme zde primárně po jednotlivých dílech, nesoustředíme se na jejich specifickou, přestože ji zohledňujeme. V širším pohledu zabírajícím celou tvorbu Anny Blažické pro dospělé totiž vnímáme tyto tři prózy jako jeden komplexní celek,²⁹ který vypovídá o tomtéž, pouze se různě přesouvá těžiště pozornosti, a nás zde zajímá, jak se buduje smysl tohoto celku. Na základě analýzy jednotlivých kategorií, postupů a formálních prvků chceme poznat, jak je vytvářen svět próz Anny Blažické.

²⁹ „Všechny tři knihy přitom srostly v amalgám jednoho údělu, ze kterého čerpají, ač ho každou knihou čtenář nahlíží z jiného úhlu“ (Koubová: *Na přeskáčku přes překážky*, s. 117).

2. Vypravěč

„Přesto autoři, co nepředstírají, jdou po věci a sebe nešetří, u něj měli protekci.“

(*Ted' něco ze života*, s. 103)

2.1. Ich-formový vypravěč

Vypravěč v 1. osobě³⁰ se vyskytuje v *Ted' něco ze života*, *Psím víně* a v *Čekání v zástupu* v textech *Bratr Theodor*, *Kuřecí peří*, *K lékaři*, *Babička se vrátila* a *Úraz*. Ve všech jmenovaných textech je vypravěčem žena,³¹ ty se mezi sebou ale liší, jejich rozdílnost je založena charakterem příběhu i jejich postavením v něm.

V *Bratru Theodorovi*, první povídce *Čekání v zástupu*, vystupuje vypravěčka jako pozorovatel, není na stejné úrovni jako postavy „bratrů Theodorů“. Celá próza je sekvencí různých obrazů, vypravěčka není přímou účastnicí dění v nich, stojí mimo něj – jakkoliv je na daném místě a v situaci přítomna: „Jsem tam, kde jsem chtěla být“,³² „Měním své místo a na okamžik mohu každému z nich pohledět do tváře“,³³ reflektuje skutečnost, že sem nepatří: „Jediná já sem nepatřím, ale smím tu být.“³⁴ Vypravěčka v *Bratru Theodorovi* disponuje nejen mocí nad způsobem zprostředkování událostí,³⁵ jak je patrné například v sebeopravení „vzniklo nové společenství, které dříve nikdy neexistovalo – anebo lépe: neexistovalo?, vždyť to jsou skuteční, živí lidé“,³⁶ ale také mocí nad zobrazovanými událostmi – proto může čtenáře³⁷ ujistit: „oni tu stojí, sedí, leží na čemsi, nabízejí si cigarety, ošetřují své osly nebo fordy, slyší prvně švédštinu, až se vrátí – nechám je samozřejmě zase vrátit se zpět – budou jiní“,³⁸ nebo: „nechala jsem je se tady sejít“,³⁹ vypravěčka tedy poutá pozornost k samotné utvořenosti textu.

Celá povídka vykazuje prvky snu nebo ne-skutečnosti,⁴⁰ což ji pojí i s dalšími dvěma povídkami souboru v ich-formě *Kuřecí peří* a *K lékaři*, od kterých se odlišuje právě tím, že

³⁰ Pokud bychom zde uplatnili Stanzelovu typologii vyprávěcích situací, jednalo by se v těchto případech o vyprávěcí situaci v první osobě.

³¹ Proto používáme v této práci i označení „vypravěčka“.

³² Blažičková, A.: *Bratr Theodor*, s. 7.

³³ Tamtéž, s. 8.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Což je také jeden z rysů, jež uvádí D. Hodrová jako typické pro sebereflexivní prózy, viz dále.

³⁶ Tamtéž, s. 7.

³⁷ Vyprávěči próz Blažičkové se přímo ke čtenáři neobrací nikdy, ohled na něj je ale na některých místech patrný, viz dále.

³⁸ Tamtéž, s. 8.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Hned v úvodním odstavci čteme: „Jisté je jen, že v minulosti bylo mnoho těch, kteří splňovali oba předpoklady: být *bratr*, duchovní nebo pokrevní, to je jedno, a jmenovat se *Theodor*, menší počet jich, přesto však jistě pořád ještě hodně, žije – kdesi, nevím kde, neznám žádného z nich, ale proto nejsou o nic méně

vypravěčka tematizuje svou kontrolu nad vyprávěným a fakt, že je to ona, kdo rozhoduje, co se stane. Vypravěčky dalších dvou zmíněných povídek jsou aktérkami zobrazovaného dění, ani jedna z nich ale nemá vliv na to, co se odehrává. Důraz je zde položen na jejich prožívání, okolnostmi a událostmi, jichž jsou součástí, jsou naopak pohlceny: „Průchod, nahoře kulatý jak dveře chrámu sv. Víta, byl neprodyšně uzavřen stěnou z jednolitého zrcadlového skla. Podívala jsem se stranou nalevo, do pravého úhlu, tam z Benediktinské vedl ještě jeden průchod. I tam jsem uviděla zrcadlovou stěnu, bez rámu, perfektně zasazenou do obílené zdi. Nikde škvírka, nikde skulinka, ani tady, ani tam. Ano, průchod se někdy zavírá, nevím, jestli jen v určitou denní hodinu anebo roční dobu, ale vždyť na cestě tam jsem tudy ještě šla. Tedy snad jen polední přestávka, od dvanácti do půl jedné. Jenže stát tady půl hodiny, to nevydržím. [...] Ale se zátarasem jsem se nemohla smířit, co si to jen vzpomněli, bylo by to tak snadné, stačilo by projít a být doma.“⁴¹ Někdy jsou vypravěčky dokonce i zaskočeny: „Do oken padá šero z ulice, na dlouhých černých šňůrách svítí šest žárovek v koulích z mléčného skla. Dveřmi za zády žáků vchází babička Vondrová, a to mě velice překvapuje, [...] nemohu tedy pochopit, proč tu je.“⁴²

Vypravěčky v ich-formě často vypovídají o pocitech nebo myšlenkách ostatních, přesto je nelze označit za vševědoucí. Nejpatrnější je to v próze *Ted' něco ze života*, kde vypravěčka běžně píše o názorech svého manžela, často zmiňuje, co měl nebo dělal „řád“: „Přemek mi rád vyprávěl“,⁴³ „Přemek ho měl za nepochybnou autoritu, zároveň rád vykládal o komických situacích, do nichž se Mukařovský dostával právě proto, že za veličinu se bral i on sám“,⁴⁴ „Co mě udivovalo, rád jedl, co jsem uvařila, stejně jako můj otec, přestože jsem uměla jen jednoduché věci“,⁴⁵ „Mléko si vychutnat uměl, rád vzpomínal, že za války ho po škole čekal doma hrneček modrého odstředěného mléka, jeho a matčin denní příděl“,⁴⁶ „Přemek rád plaval, dokud mu to hlava dovolovala“.⁴⁷ Tyto znalosti ale vychází ze společně stráveného života, jsou dány pozorováním ostatních a okolí, také častým opakováním situací.⁴⁸ Vysoká frekvence slov „myslím“, „asi“ nebo „snad“ právě v popisech uvažování nebo prožívání jiných ukazuje, že se jedná o její usuzování o něm, ne o přístup do mysli

skuteční. Co není skutečnost – krychle z cihel a kamene, rozměrů přízemního domku, hladké stěny nastříkané šedožlutou barvou. Po žebříku vystupují nahoru na rovnou plochu“ (Blažičková, A.: *Bratr Theodor*, s. 7).

⁴¹ Blažičková, A.: *K lékaři*, s. 22.

⁴² Blažičková, A.: *Kuřecí peří*, s. 11.

⁴³ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 36.

⁴⁴ Tamtéž, s. 41.

⁴⁵ Tamtéž, s. 49.

⁴⁶ Tamtéž, s. 50.

⁴⁷ Tamtéž, s. 56. Z malého rozestupu mezi stránkovými údaji citovaných úryvků je patrné, jak časté toto slovo v *Ted' něco ze života* je. Ve spojení s Přemkem se vyskytuje více než 30x, v menší míře ho nacházíme i u dalších postav.

⁴⁸ Viz kapitola o čase.

postav, které vystupují v jejím vyprávění. Pokud referuje například o promluvách postav, jimž přítomna nebyla, až na jednu výjimku⁴⁹ uvede, jak se k ní daná informace dostala: „O rokování u Přemkova pracovního stolu mohu říct jen, co jsem se dozvěděla od Přemka, sama jsem u něho nebyla.“⁵⁰

V *Ted' něco ze života* nacházíme také časovou fokalizaci,⁵¹ kdy na mnoha místech nelze s jistotou říct, které z dojmů, náhledů a názorů patří vypravěčce ve chvíli vyprávění a které jejímu minulému já, pro tuto práci to však není podstatné. Často mezi těmito možnostmi sama vypravěčka váhá: „Nevím, jestli to není fikce, dodatečný dojem, ale připadalo mi tehdy, že s druhou Babičkou se hned tak setkat nemusím.“⁵² Vzdálenost těchto dvou poloh se různě proměňuje, vypravěčka často až zpětně interpretuje nebo domyslí určitou situaci: „Teprve teď si uvědomuji“,⁵³ porovnává své minulé a přítomné já, nebo je naopak dává do souladu: „Už tenkrát jsem věděla, a vím to i teď.“⁵⁴ Objevují se také vypravěččiny vstupy a pohled z budoucnosti, kdy už ví, co se stalo dál: „Což zatím věděl jen pánbu.“⁵⁵ Několikrát dokonce není ani schopna sama sobě porozumět, respektive svým činům v minulosti: „snad jsem si myslela“,⁵⁶ což je spojeno také s nespolehlivostí paměti, již vypravěčka opakovaně tematizuje. To na jiném místě vede k tomu, že je skrze zápisníkový záznam prezentován pohled minulého já, vypravěčka se tu přiznaně o svoji paměť neopírá: „Mám v zápisníku, na což se už moc nepamatuju.“⁵⁷

⁴⁹ Výjimku tvoří promluva paní Dunděrové, které přítomna nebyla a u níž se ani čtenář nedozví, kdo ji vypravěčce zprostředkoval: „Když se v kanceláři psaly smlouvy, které o každém rozhodly – což zatím věděl jen pánbu – na příštích dvacet let, u jména Přemysl Blažíček Brett řekl: ‚Půl roku.‘ ‚A to ne!‘ řekla jeho sekretářka, paní Dunděrová, matka dvou dětí, které pořád pomlouvala, ačkoli byly takřka vzorné. Přemkova a moje opisovačka na stroji. Pěkně rázná. Ted' Brettovi: ‚To ne! On má nemocnou ženu.‘ ‚Tak do konce roku,‘ nedovolil si na ni Brett“ (*Ted' něco ze života*, s. 75).

⁵⁰ Tamtéž, s. 155.

⁵¹ „Vyprávění může zaostřovat události skrze dobu, v níž se odehrávají, či dobu krátce poté nebo dlouho poté. Může se zaměřit na to, co původce fokalizace věděl nebo co si myslel v době události nebo jak věci viděl později, když měl k dispozici výhodu časového odstupu. [...] Samozřejmě může tyto perspektivy také kombinovat a oscilovat mezi tím, co věděla nebo cítila tehdy, a tím, co si uvědomuje nyní“ (Culler, J.: *Krátký úvod do literární teorie*, s. 99).

⁵² Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 17.

⁵³ Tamtéž, s. 27.

⁵⁴ Tamtéž, s. 168.

⁵⁵ Tamtéž, s. 75.

⁵⁶ Tamtéž, s. 94.

⁵⁷ Tamtéž, s. 292.

2.2. Er-formový vypravěč

Vypravěč ve 3. osobě⁵⁸ vystupuje v povídkách *Krejčí*, *Čekání v zástupu*, *Slepá okna*, *Momentka* a *Hory a moře*. Vypravěč svou pozici nereflektuje, netematizuje, že to je on, kdo vypráví.

Nemožnost ovlivnit střídající se obrazy je zmíněna v textu *Krejčí*: „Jiný obraz. Nemožné vrátit ten předešlý zpět, leda již jen jako iluzi. Je zrušen novým.“⁵⁹ Tento mizející obraz je však dán pohledem ženy, která na krejčího hledí skrze okno a je v tomto textu fokalizátorem, skrze její pohled sledujeme krejčího práci v povídce, její hodnocení se nachází ve slovech: „Směšná nerudnost krejčího, jeho koktání, klátivá chůze a brumlavé nadávky.“⁶⁰ Nejedná se tu tedy o „obraz“ ve smyslu prvku výstavby textu, ale skutečně o to, co žena vidí, tento střih mezi obrazy je dán špatnou viditelností a osvětleností obchodu krejčího. V centru poslední povídky souboru *Hory a moře* stojí také vnímání ženy, její pohled na moře – i ona tu tedy funguje jako fokalizátor, stejně jako dívka v povídce *Slepá okna*: „Snad tady dohasínal a obnovoval se život moře, toho tvora, který podle svých zákonů k ní stoupal plný sil a klesal vyčerpaný, neslyšitelným hlasem volal zpět své kraby, kradmo shraboval s břehů své poklady. Nebyla mu časem o nic blíž, ani když viděla, že je hravé, když si ho nabírala do čepice, ani když z něj měla strach, protože byla bouřka a země nebyla v dohledu.“⁶¹ Slova jako „kradmo“ nebo „hravé“ mohou být dána pohledem postavy, na rozdíl od *Krejčího* jsou pocity a vjemy v této povídce vypravěčem ve 3. osobě přímo verbalizovány: „skoro se cítila uražena“,⁶² „Chtěla vidět skutečné, pravé“,⁶³ „Byla zklamaná“.⁶⁴ V povídce *Čekání v zástupu* je fokalizátorů dokonce několik, mužů i žen, v jednotlivých oddílech se jejich pohled střídá a někteří z nich se vrací.

V povídce *Momentka*, která je vystavěna téměř jako filmový scénář, se vypravěč ve 3. osobě omezuje na nejnutnější sdělení, často v podobě hraničící se scénickými poznámkami,⁶⁵ doplňujícími pro Blažíčkovou netypicky vysoký počet přímých řečí, které tvoří většinu textu. Čtenář se tu od vypravěče nedozvídá nic, co neví ani sama ženská protagonistka, která tu může být na některých místech vnímána jako fokalizátor – tak ještě

⁵⁸ Podle Stanzelova rozdělení by se jednalo o personální vyprávěcí situace, v případě *Momentky* v závislosti na tom, zda budeme dívku vnímat jako fokalizátora, buď o autorskou vyprávěcí situaci, nebo také personální.

⁵⁹ Blažíčková, A.: *Krejčí*, s. 16.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Blažíčková, A.: *Hory a moře*, s. 113–114.

⁶² Blažíčková, A.: *Hory a moře*, s. 112.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž, s. 113.

⁶⁵ Což ale neznamená, že je zde pohled omezen na optiku „oka kamery“, místy se totiž nevyhýbá charakteristice, která nese určité zabarvení a hodnocení: „tupě postává“ (s. 101), „nasadí nasládlý výraz“ (s. 101), „chladně si dívku prohlíží“ (s. 104).

předtím, než zjistí, že byt je vyzdoben portréty mrtvol, jsou vypravěčem tyto obrazy označeny jako „obrázky krásných žen“,⁶⁶ „rozesmátých žen“. ⁶⁷ Zároveň lze ale tuto skutečnost interpretovat tak, že vypravěč jen pozoruje a (například i pro efekt při odhalení skutečného charakteru fotografií) se omezuje pouze na tento popis.⁶⁸

Bez ohledu na to, jaké události se v knihách odehrávají, je důraz kladen na vyvolané pocity a vjemy postav a vypravěček spíše než na děje samotné. Ačkoliv se události vypravěčky a postavy často účastní, není na ně zacílena žádná z próz. Výstižně to pojmenovává Věra Koubová ve svém doslovu k *Čekání v zástupu*: „Děje co možná otřesné, krvavé, senzační – ty nás obklopují natolik, že už dávno nejsou strhující. Ale dokáže-li nás spisovatel zastavit nad všedním výjevem, dokáže-li nás zarazit a přimět k usebrání, podivení, potěšení nad maličkostí tak, abychom s ním při zažívání oné maličkosti spolupracovali, pak je to zážitek jedinečný.“⁶⁹ To je stěžejní pro všechny kategorie, kterými se tu zabýváme – u času, prostoru i vztahů je podstatné jejich vnímání jedincem.⁷⁰ Prožívání je v knihách výrazně spojeno se smysly, tím nejčastěji zapojeným je zrak, v prózách figuruje velké množství barev, které dotváří plasticnost obrazů: „Červené, bílé a modré trenýrky. Starší páni hráli nohejbal a leskli se potem. Vojáci, hnědá záda, bílé nohy. Naolejované dívky s černými brýlemi.“⁷¹ Jinde také ale sluch: „hlas zněl normálněji“,⁷² hmat: „slizké medúzy“.⁷³

2.3. (Sebe)reflexe a narativní uzavřenost

U vypravěčky povídky *Bratr Theodor* bylo zmíněno, že tematizuje svoji moc nad zobrazovaným děním a možnost ovlivňovat prezentované obrazy. V případě vypravěčky *Ted' něco ze života* je tomu jinak, vliv na chování postav nebo průběh událostí zde chybí, zato vypravěčka reflektuje⁷⁴ a poutá pozornost k samotnému aktu vyprávění místo vyprávěného. Tak na jednu z odboček, které tvoří základní stavební prvek textů a jež budou zmíněny níže,

⁶⁶ Tamtéž, s. 105.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Proti možnosti dívky jako fokalizátora stojí věty jako „Vypadá to, jako by věřila, že proti všemu očekávání se žena sebere a odejde“ (Tamtéž, s. 107).

⁶⁹ Koubová, V.: *Na přeskáčku přes překážky*, s. 122.

⁷⁰ Toto poznání tak nesouzní s pohledem recenzí na *Ted' něco ze života*, nejedná se o přiblížení života s literárním vědcem, ale o vypravěččino vnímání výrazného životního úseku. Ostatně totéž formuluje opět Věra Koubová: „Rázný projev přitom strhává pozornost k pisatelce, takže kniha nakonec vskrytu přerůstá v její portrét“ (Tamtéž, s. 118).

⁷¹ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 44.

⁷² Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 319.

⁷³ Blažíčková, A.: *Hory a moře*, s. 113.

⁷⁴ P. Ricoeur píše, že obecně „vyprávět znamená ‚reflektovat‘ na líčené události“ (Ricoeur, P.: *Hry s časem*, s. 96), my zde však o reflexi hovoříme v užším slova smyslu, jak ho prezentuje D. Hodrová ve svém textu o sebereflexivním románu, jako implicitních i explicitních postupech, které poutají pozornost k utvořenosti nebo konstruovanosti díla.

přímo upozorní: „Jakou Přemkovu vlastnost jsem nesnášela v souvislosti s hudbou? Trochu jsem to zamluvila“,⁷⁵ stejně tak jako: „Ale vrátím se k expresu z roku 1955“,⁷⁶ popřípadě: „Až k lesu jsem se dostala od výčtu svých a Přemkových přátel, přidám k nim ještě jednoho nepřítele, společného.“⁷⁷ Časté odbočování má za následek opakovaný záznam některých událostí,⁷⁸ i to vypravěčka reflektuje: „Psala jsem už, že omyl o svém uzdravení jsem pochopila v Bechyni první den prázdnin“,⁷⁹ „O šíři jeho rejstříku jsem se už zmiňovala“.⁸⁰ Stejně tak komentuje uspořádání celé knihy: „Kdybych zachovávala chronologii a neprobírala věci na přeskáčku, ukázalo by se, jak se Přemkův program měnil.“⁸¹ Jelikož ale zachovává chronologii pouze v hlavní linii vyprávění, ne v odbočkách, sdělí skutečnosti, které se nemohly kvůli struktuře knihy vyjevit samy, takto dodatečně a přímo.

I přes množství odboček a návratů dává vypravěčka jejich reflektováním najevo, že se jedná o vyprávění, jež ona uspořádává a strukturuje: „Po prosincové návštěvě (v roce 1997) Tesaře a Müllera u nás následovala dost brzy druhá, 20. února 1998. S Tesařem opět přišel Ivan, přinesli různé materiály a články. Pamatuji se na okamžik, kdy jsem – 5. března – dočetla Tesařovy Vlastence a bojovníky, do kterých jsem se pustila 3. března. Zdálo se mi, že jsem se setkala s něčím geniálním, co člověk sice má k dispozici při četbě skvostných knih třeba jen z ‚lidové‘ knihovny na Petřinách, ale co jen zřídka může spojovat s konkrétní osobou, jejíž tvář, hlas, reakce, projevy povahových rysů mohl alespoň letmo poznat. Zatím jsme u 20. února a Tesařovy druhé návštěvy.“⁸²

Občas vypravěčka (a s postupem knihy se tak děje čím dál tím častěji) obrací pozornost od minulosti a vzpomínek nejen k aktu vyprávění, ale přímo k momentu psaní, které jako by bylo právě probíhajícím procesem, prezentovaným spíše jako okamžitý záznam myšlenek (včetně zmiňovaného odbočování) než psaní, u kterého se lze vrátit a přepisovat: „Co to píšu, vstala jsem a číslo 2/1964 si našla“,⁸³ „Jako jediný ze všech dokázal nepodepsat potupný pakt za celý stát, koukat se radši – a teď bych měla utnout, protože chci napsat ‚do tváře smrti‘ než do tváře zklamaného národa; tak snad běžněji: Riskovat radši život než hanbu, to na nás ‚dole‘, jednodušší, naivnější, platí“.⁸⁴ Tento okamžik psaní je také často přímo označen datem – vypravěčka nesděluje, kolikátého je, ale dané datum je vztaženo

⁷⁵ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 18.

⁷⁶ Tamtéž, s. 20.

⁷⁷ Tamtéž, s. 222.

⁷⁸ Což bylo autorce, resp. redakci v některých recenzích vytýkáno.

⁷⁹ Tamtéž, s. 154.

⁸⁰ Tamtéž, s. 163.

⁸¹ Tamtéž, s. 236.

⁸² Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 299.

⁸³ Tamtéž, s. 252.

⁸⁴ Tamtéž, s. 291.

k událostem, které se odehrály v minulosti: „Je to rok, co Přemek do Vojenské nemocnice odešel, 24. března, dnes přesně na den.“⁸⁵ S přibližováním vyprávěných událostí k vypravěččině pozici v čase se tyto datace objevují čím dál tím častěji, často otevírají celý úsek textu nebo odstavce.

I přes zmiňování aktuálního okamžiku psaní se vypravěččina pozornost stále upíná k minulému – stejně jako v *Psím víně* je totiž těžiště minulost a završený příběh v ní. V *Psím víně* tvoří tento celek uzavřený cyklus cesty s rodiči do města a zpět, v *Ted' něco ze života* je to (blíže časově specifikovaný) příběh vypravěččina života s manželem.⁸⁶ Jako má konkrétní zobrazovaná cesta⁸⁷ v *Psím víně* svůj začátek a konec, tak i v *Ted' něco ze života* jsou tyto pevné body vyprávění dané, jakkoliv některé vzpomínky sahají až do doby před tímto příběhem, nebo naopak po něm – vždy se ale k němu nějak vztahují: „Po Přemkově ‚kladění do hrobu‘ jsem odešla ze hřbitova bez ponětí, že věci se už mají zásadně jinak, že svůj svět jsem ztratila. Během dní jsem pochopila, že bez Přemka nemůže nic fungovat, najednou jsem si nebyla jistá ani vlastními názory, dřív jsem je vyslovovala jemu do očí s vehemencí a bez zapochybování, jenže, jak jsem teď pochopila, i s podvědomým očekáváním, jestli je přijme, či opraví nebo vyvrátí, stále jsem jím byla v postojích utvrzována nebo korigována, často i oceňována za věci, které pro jiného nemohly mít význam: takhle situace teď neměla pokračování.“⁸⁸ Martin Hybler píše o pamětech: „Psaní pamětí vyplývá mimo jiné ze snahy nalézt definitivní verzi vlastního života, zacelit jej do nepochybné evidentní souvislosti. Je přitom vedlejší, jakými způsoby se to děje. [...] Paměti jsou pak očividně motivovány touto snahou spojit počátek a konec.“⁸⁹ V případě *Ted' něco ze života* se nejedná o celek vypravěččina života, ale o zmíněný celek prožitého manželství: „Ode mě se dovídal, co jsem během doby, kdy jsme spolu nebyli, prožila já, tak to bylo od začátku a zůstalo do konce.“⁹⁰ Hned na první stránce prózy, situované do okamžiku, z nějž se vypravěčka obrací do minulosti a produkuje vyprávění, specifikuje, že jí „prochází teď hlavou, jaké byly časy, které nemají pokračování, protože nastaly časy jiné“.⁹¹ Na následujících stránkách se objevuje „zpočátku“⁹² – tím je tedy jejich společný život, stejně jako „na konci, v nemocnici“,⁹³ kde Přemek umírá, po čemž právě nastávají ony „časy jiné“.

⁸⁵ Tamtéž, s. 255.

⁸⁶ „Ovšem mě to zajímá, průběh našeho života“ (Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 7).

⁸⁷ Která je jednou z mnoha opakování, viz dále.

⁸⁸ Tamtéž, s. 279.

⁸⁹ Hybler, M.: *Paměť pamětí*, s. 47.

⁹⁰ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 39.

⁹¹ Tamtéž, s. 7.

⁹² Tamtéž, s. 8.

⁹³ Tamtéž, s. 9.

S touto uzavřeností příběhu souvisí také vzpomínání – minulost je pro všechny texty Anny Blažíčkové důležitější než budoucnost, v *Ted' něco ze života* se objevuje i reflexe a tematizování procesu vzpomínání. Vypravěčka v průběhu ozřejmuje, že ve svém textu čerpá ze zápisníků, které si vedla. Jakmile ale toto sdělí, obrací se k nim a zmiňuje je čím dál tím častěji: „18. 5. – podle mého záznamu v zápisníku – Müller volal, že do Tesařovy věci se zapojil Vašíček“,⁹⁴ „V zápisnicích 1990, 1991, 1992 mám o naší rodině samé radostné zprávy, v porovnání s předchozími roky hotové bomby“.⁹⁵ Naopak v jiných situacích podává pouze přibližný časový údaj nebo informaci: „před pěti, šesti lety“,⁹⁶ „Myslím, že to byla i matčina poslední cesta do Prahy“,⁹⁷ a přímo tematizuje nespolehlivost vlastní paměti: „se nepamatuju, zato vím“,⁹⁸ „už si neumím vzpomenout“.⁹⁹

⁹⁴ Tamtéž, s. 301.

⁹⁵ Tamtéž, s. 252.

⁹⁶ Tamtéž, s. 207.

⁹⁷ Tamtéž, s. 73.

⁹⁸ Tamtéž, s. 141.

⁹⁹ Tamtéž, s. 143

3. Kompozice

„Přiliv. Ale ted' odliv. Cesta tam, cesta zpátky.“

(*Psí víno*, s. 57)

Ani *Ted' něco ze života*, ani *Psí víno*, které představují jeden román, respektive novelu, nejsou členěny na kapitoly, nejvyšší úroveň grafického dělení textu je označení dalšího oddílu vynecháním řádku. Stejně členění najdeme v *Čekání v zástupu* ve stejnojmenné povídce a v *Momentce*, kde jsou takto děleny jednotlivé obrazy.

Z pohledu vnitřní výstavby textu jsou tyto přeryvy pouze jakýmsi vyšším stupněm odstavců, na něž jsou děleny všechny pojednávané texty. V těchto odstavcích se objevují dva principy, jimž se budeme věnovat zde a jež korespondují i se dvěma typy vět, které se v prózách Anny Blažičkové vyskytují.

3.1. Odbočování a navracení se

Prvním principem je odbočování a navracení se zpět – v průběhu odstavce nebo celého oddílu se vypravěčka odchýlí od původní linie, na začátku dalšího se k ní opět vrací: „Z továrny vyjela proti nám motorka. Starý, rovný muž, v pohledu tupé, vyčkávavé nepřátelství, předem zahrnující všechno. Po válce u nás na silvestra popíjel a vyprávěl o Buchenwaldu. Jak jen tak tak odtud vyvázl. Šťastný a kamarádský. Ale začalo se mu příliš dobře vést. Jeho dcera chodila se mnou do školy, byla starší, propadala, až se nakonec dostala do naší třídy. Potom rychle vystudovala, rychleji než my ostatní, stala se ředitelkou školy. Její bratr kapitán, major, podplukovník. Dávno s námi nemluvili. Jen jejich maminka nebyla pyšná, taky se těšila z úspěchu dětí, to určitě. U ní to procházelo. Už dva roky je mrtvá, s tou jsem se bavívala často, potkávaly jsme se v polích, trhala vnukům léčivé byliny do školy na sušení, vytahovala z košíku mateřídoušku, abych se podívala, jak špatně se trhá, i s kořeny. Pak šla na operaci, po ní bledší než dřív stála mezi vrátky s háčkováním v ruce, ukazovala mi, jak už pokročila. Snad ta operace pomůže, říkaly jsme. To víte, ze začátku je po ní člověk slabej. Dečky i nádor pomalu rostly. Její druhá dcera, na ni podobná, nejstarší z dětí, mi vyprávěla, že matka byla nakonec v nemocnici klidná. Říkala své dceři – nedělej si z toho nic, neplač. Do rakve mi dej ty černé krajkové šaty, chodila jsem v nich s otcem do bálu, a do bálů já chodila moc ráda. // Kývli jsme mu na pozdrav.“¹⁰⁰

¹⁰⁰ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 11–12.

Kromě několika výše zmíněných míst v *Ted' něco ze života* nejsou tyto odbočky nijak reflektovány ani komentovány a právě toto odbočování zakládá zdánlivou repetitivnost některých pasáží. Zde je nutné upozornit, že ačkoliv se skutečně některé epizody nebo konkrétní situace navracejí, nikdy nejsou pouze zopakovány – daná událost je pokaždé zobrazena z jiného úhlu pohledu, je na ní zdůrazněno něco nového a slouží jako motivace k další odbočce: „Své výtvořky mi četl rád. Vůbec obecně rád přednášel poezii i prózu, či četl nahlas jakékoli texty, jeho perfektní přednes kontrastoval s jeho běžnou řečí, ne zvlášť plynulou ani obratnou, především pokud šlo o přednášky spatra, které zachraňoval pouze obsah. Naše děti se ve škole účastnily všech recitačních soutěží, Pražského vajíčka, Rossiany, Přemek s nimi básně trpělivě piloval, obě postupovaly do dalších kol“,¹⁰¹ „Po čase přibyla Halasova poezie pro děti, Petr a zvlášť Jana uměli desky, celé Broučky, nazpaměť, což byla výhoda, ve škole pak Halase mohli uplatnit rovnou a naposlouchané Broučky ve formě smyslu pro recitaci. Za ocenění v soutěžích měli přízeň ředitelky jistou“,¹⁰² „Šli jsme jako všichni rodiče přečíst si posudek, který jí základní škola dala, nevěděli jsme, co čekat. Co jsme četli, jsme ale rozhodně nečekali. Posudek byl přehlídkou jejích úspěchů, zvláště mimoškolních, těch školních by tolik nebylo. Impozantní soupis diplomů, z matematických a jiných olympiád, cen za recitaci v češtině i ruštině, uvedeny byly dokonce i ceny za ruční tkaní goblénů a malování na chodníku“.¹⁰³

Ono odbočení se děje plynule, nikdy není prudkou změnou tématu. Nejčastější motivaci pro odchýlení od výchozí linie poskytují asociace: „Divná parta. Jiná, tělo na tělo, jako vozová hradba v nočním tichu táhla prostředkem silnice, upozornilo mě na ně jen dupání okovaných bot, zabrali vozovku od chodníku k chodníku.“¹⁰⁴ Díky nim vypravěčka prostupuje několika časovými liniemi, chronologie v odbočování nehraje roli, důležitá je tu podobnost nebo protikladnost k jiné situaci, ty zakládají mnoho odboček: „Opačné pocity nám přinášelo“,¹⁰⁵ „Už jednou jsme zažili něco podobného“,¹⁰⁶ „Přesně tak se to stalo. Že je republika, se dědeček dověděl doma ve své chalupě. // Nějakou takovou příhodu, kterou jsem zapomněla, jsem se chtěla dovědět z hromádky dopisů, hlavně přijít na nějakou utajenou dědečkovu vlastnost. // Hrozně mě zklamal“.¹⁰⁷ Nebo jiná souvislost, jako například již

¹⁰¹ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 113.

¹⁰² Tamtéž, s. 243.

¹⁰³ Tamtéž, s. 122.

¹⁰⁴ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 96.

¹⁰⁵ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 206.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 50.

¹⁰⁷ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 78.

citovaný začátek jednoho odstavce v *Ted' něco ze života*: „Je to rok, co Přemek do Vojenské nemocnice odešel, 24. března, dnes přesně na den.“¹⁰⁸

Navracení k původní linii se naopak děje skokem – návaznost mezi koncem odbočky například na konci odstavce a počátkem následujícího odstavce neexistuje. Vypravěčka se jen dalším odstavcem vrací k původní linii nebo sdělení, od něhož se na základě jiné části než v předchozím případě vydá novým směrem, jak je vidět na výše citovaném úryvku z *Psího vína*, který začíná setkáním se sousedem na motorce a přes jeho rodinu se vrací zpět k němu, když se s ním vypravěčka zdraví.

Ne každý odstavec nebo dokonce začátek oddílu se navrácí k hlavní linii vyprávění, některé odbočky se vinou několika stranami, u *Psího vína* i *Ted' něco ze života* se odbočky prodlužují a stávají se z nich rozsáhlejší plynulé a chronologicky postupující pasáže – občas s dalšími vlastními odbočkami – ke konci knih. U *Psího vína* sledujeme souvislý příběh babičky, v *Ted' něco ze života* tyto pasáže souvisí se skutečností, že se vypravěčka dostává k událostem z její pozice nedávným.

Všechny tyto odbočky rozšiřují hlavní linii vyprávění o další (nejen časové) linie, vrství na ni další příběhy, události i pocity. Nejsou však to jediné, čím se tohoto vrstvení a obohacování hlavního vyprávěného příběhu dociluje – dalším takovým rysem je hypotetičnost. Ve všech textech se objevují věty jako: „Kdybych byla zdráva, kdyby mi to šlo dobře, taková procházka by zrovna byla podle mé chuti, ráda chodím po starém městě, mám ráda tu spoušť neopravovaných koutů, starobu, rozpad, to mizející svědectví o tom, co tu kdysi bylo, ale nemoc promísí všechno, rozpustí jako voda cukr každou radost“,¹⁰⁹ „Jen kdyby nebyl takový flink“,¹¹⁰ „Ubohost, řekla bych, jít tu prvně. Ale já tu nejdu prvně“.¹¹¹ K zobrazované hlavní linii příběhu a k světu přidávají další rovinu, nejsou tu jako příležitost k lítosti vypravěčky nebo postav nad neuskutečněným nebo promarněnou příležitostí, nevztahují se totiž k touze vzít něco zpět, zareagovat jinak. Pouze ukazují, jak by se věci měly, kdyby se událo něco jiného. Stejně tak fungují častá přirovnání, mnoho z nich na základě zdrojové domény zvířete a odkazujících k důležitosti přírody¹¹² pro vypravěčku: „Hladím ho po holé lebce jako Bobíka“,¹¹³ „Jako vrána, která letí“.¹¹⁴ Ale objevují se i další: „prsty jako ohlodané kosti“,¹¹⁵ „jako kněz ornátem“,¹¹⁶ „jako Ježíš po vlnách“,¹¹⁷ „jako dna

¹⁰⁸ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 255.

¹⁰⁹ Blažíčková, A.: *K lékaři*, s. 19.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 22.

¹¹¹ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

¹¹² O vztahu k přírodě bude řeč v následujících kapitolách.

¹¹³ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 23.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 24.

¹¹⁵ Blažíčková, A.: *Momentka*, s. 108.

lodí“,¹¹⁸ „jako vyznamenaný generál nebo jeho dědeček u prvního přijímání“.¹¹⁹ A stejným způsobem lze vnímat i snové scény některých povídek z *Čekání v zástupu*, které ukazují svět řídicí se zákony jiné logiky.

Odbočování se projevuje i na úrovni vět – časté jsou nejen dlouhé asociativní věty jako: „Však ona si to probírala v hlavě, zatímco zedníci lezli po lešení a kladli cihlu k cihle, korunu ke koruně, dědeček je vydělal s nemocným srdcem při vození ledu, při tahání dříví z lesa, při orání cizích polí, aby mohli koupit vlastní, nakonec ho z jeho pole přivezl pan Vodák na našem voze, s infarktem, dědeček neudržel opratě v ruce a víckrát je do rukou nevezal“,¹²⁰ ale najdeme i věty, v jejichž průběhu se odehraje návrat k původní linii a zopakování začátku,¹²¹ od kterého se vypravěčka vydá jinam: „Po babiččině smrti nám řekla paní Šmídová, její nejlepší přítelkyně, ze všech bab, co k nám chodily, ji babička měla nejradši, a právem, protože paní Šmídová byla spolehlivá a jako hrob mlčenlivá, teprve po babiččině smrti nám řekla, ne aby konečně ze sebe vyklopila svěřené tajemství, ale aby nám ulehčila, že si jí babička ke konci stěžovala, jak strašné má bolesti, k nesnesení, ale že o nich nesmí mluvit, aby to nemrzelo Annu, její dceru, a nás děti.“¹²²

3.2. Obrazy

Druhým principem výstavby těchto textů jsou obrazy – ty se vedle *Čekání v zástupu*, kde korespondují se snovostí předkládaných dějů, vyskytují také v *Ted' něco ze života* a *Pším víně*. V povídkách *Čekání v zástupu* často tvoří každý odstavec jeden obraz a s nadcházejícím přichází střih a objevuje se obraz jiný, jako by se jednalo o výjevy, které jsou před čtenářem přepínány jako na projektoru a prostor mezi nimi zůstává prázdný a je na čtenáři, aby ho zaplnil,¹²³ obrazy se tu tedy nerozvíjí, ale postupně k sobě skládají. V *Pším víně* a *Ted' něco ze života* je tento postup pevněji provázán s odbočováním, nejedná se o střídání statických obrazů, které najdeme například v *Bratru Theodorovi* nebo *Momentce*, zůstává sice princip střihu nebo skoku na začátku odstavce nebo oddílu, který často začíná popisem místa nebo prostředí, od něj se ale postupuje dál: „Práh města v mém mládí ležel jinde než teď, vstup do města i výstup z něj hlídala kovárna. Trochu víc do polí vybíhaly na levé straně sušárny obilí

¹¹⁶ Blažíčková, A.: *Pší víno*, s. 7.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 8.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 49.

¹²⁰ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 30.

¹²¹ Takové věty se však objevují v mnohem menší míře.

¹²² Blažíčková, A.: *Pší víno*, s. 80.

¹²³ Vrchol této linie představuje povídka *Momentka*.

a sýpky ještě nesocialistického družstva a na pravé pila obehnaná plotem, ale všechny budovy ležely kus dál, stranou od silnice. // Kovárna. To býval náš spásný cíl, doběhnout aspoň ke kovárně nám tanulo na mysli, když nás bouřka hnala z polí, když jsme museli nechat seno dešti nebo když jsme si po posledním postaveném mandýlku strhly s babičkou zástěry a držely je nad hlavou, by nás kroupy netloukly do obličeje.“¹²⁴

V *Psím víně* jsou tyto obrazy svázány s cestou s rodiči na nákup a zpět, která udává rytmus celé novele. Vypravěčka na začátku odstavce registruje něco na cestě, od čehož se odvíjí její myšlenky a vzpomínky, a další odstavec začíná povšimnutím si něčeho dalšího podél cesty. V *Ted' něco ze života* jsou rychlé sledy obrazů spojeny s pasážemi týkajícími se období okolo sametové revoluce,¹²⁵ kde korespondují s pocit'ovanou rychlostí zobrazovaných událostí a změn.

Tento princip se také projevuje na úrovni věty – charakterizuje ho vynechávání sloves, které zakládá dojem statickosti, nehybnosti: „Zase park, zase stromy, ale už bez slunečního světla: podzimní večer. Táž ulice s výklady, figurínami a obchody, už bez fotografa. Pak jiná ulice“,¹²⁶ nebo stálosti, například vypravěččina pohledu na lyriku: „Myslel, že já lyriku ano, ale já lyriku ne, ne v jeho podání. Když tak už ve vlastním pojetí, tak trochu do kýče“. ¹²⁷ Na druhé straně u *Ted' něco ze života* vynechání slovesa značí často rychlost změn, sledu událostí: „Po únoru 1948: akční výbor, okamžité uvěznění městské smetánky, zvěrolékař, který se asi nemínil lehkou dávkou, ve vězení zakrátko zemřel, hned druhý den po uchopení moci komunisti mým příbuzným na vsi sepsali všechnen majetek, už s ním nesměli nakládat, statkáře zmlátili do krve.“¹²⁸

Oba principy výstavby pojí většinou chybějící kauzalita, která souvisí s tím, že vypravěčku nezajímají primárně děje, nezabývá se tedy ani souvislostmi mezi jí zobrazovaným – to je něco vnějškového, jí poutá právě prožívání, na místo příčiny a následku tu nastupují asociace, u odboček i obrazů. V prózách Anny Blažičkové nefunguje ani klasická logika věcí – plyne to jednak z přítomnosti snových pasáží a vzpomínání, ale i z pozice vypravěčů, kteří jsou v první řadě pozorovatelé a poživatelé a až pak účastníci dějů. Vše je kladeno vedle sebe, na jednu úroveň – a i to vypravěčka reflektuje: „Samozřejmě že co jmenuji jedním dechem, nebylo pro Přemka stejně závažné.“¹²⁹ To, čemu a do jaké míry je

¹²⁴ Tamtéž, s. 89. Jen o stránku dřív vypravěčka sama charakterizuje vrstvy vzpomínek jako obrazy: „Svou novou podobou ruší nejstarší obrazy, které pak nejsou tak jasné a čisté. A to je chyba, dobrá minulost je nezrušitelná výhoda“ (Tamtéž, s. 88).

¹²⁵ Vypravěčka důsledně užívá označení „revoluce“, včetně uvozovek.

¹²⁶ Blažičková, A.: *Momentka*, s. 107.

¹²⁷ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 17.

¹²⁸ Tamtéž, s. 14.

¹²⁹ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 216.

věnována pozornost, se řídí vnitřní logikou textu. Tak je například v rámci delší pasáže o vztahu s Přemkem a debatách s ním postavena diskuse v manželství vedle hlasitosti televize, jinde modlitba za mrtvého vedle limonády: „Jolana, Petrova holka, když k nám přišla, se divila dvěma věcem – jednak, že když se díváme na televizi a pořad, který nás zajímá, skončí, hned ji vypneme a nečekáme, co bude dál, a hlavně, že my dva s Přemkem se spolu pořád o něčem bavíme, přeme a diskutujeme“,¹³⁰ „Žena v černých šatech se ještě modlila nad hrobem svého muže: Smiluj se, smiluj se, Pane. Zdravas Maria. Krůpěje potu jí stály v obličejí, měla žízeň. Utřela si tvář kapesníkem a vzpomněla si, jak jí při cestě průvodem kolem hospody na rohu padl do okna nápis za sklem PIVO LIMONÁDY. Až půjde ze hřbitova, dá si tam něco k pití“.¹³¹ V rámci odbočování není žádná vzpomínka, pozorování nebo myšlenka nadřazena jiné, jediným omezením je vzhledem k psanosti textu linearita, i tu však vypravěči nabourávají právě odbočkami, návraty a větvením.

¹³⁰ Tamtéž, s. 10.

¹³¹ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 51.

4. Postavy

„Poznala jsem ho dost dobře ne osobně, ale řekněme biblicky podle jeho skutků.“

(*Ted' něco ze života*, s. 77)

V prózách Anny Blažíčkové figuruje velké množství postav, které by bylo možné dělit podle různých kritérií, jedním z nich by mohla být právě (ne)existence předobrazu v realitě. Pak bychom zde našli škálu od postav povídek z *Čekání v zástupu*, jejichž jména často ani neznáme a jež reprezentují pól „textového konstruktů“, postav bez odkazu k reálnému světu, až po velký počet jmenovaných přátel, známých a kolegů z *Ted' něco ze života*, kteří nesou jména skutečně existujících lidí, a jde tedy o „mimetický obraz“, odkazující do reality.¹³²

Přestože o *Psím vínu* bývá referováno jako o vzpomínkové próze a *Ted' něco ze života* jako o autorčiných vzpomínkách, nebude nás zde zajímat, nakolik které postavy korespondují s realitou autorčina života nebo se shodují s míněním ostatních o reálných předobzrech postav. Ostatně nejde ani vést přímou čáru mezi „reálností“ postav *Psího vína* a *Ted' něco ze života* a „fiktivností“ postav v *Čekání v zástupu* – například základ prózy *Babička se vrátila* tvoří stejná epizoda, s níž se setkáváme i v *Psím víně*. A je tedy stejně tak legitimní říci, že se jedná o smyšlenou příhodu, již autorka použila v obou knihách, jako tvrdit, že se jedná o vzpomínku na autorčinu babičku, a tedy že i postava babičky z *Babička se vrátila* má reálný předobraz a není čistě konstruktem daného textu – oboje je ale pro tuto práci bezpředmětné, tudíž tato otázka zůstává zcela stranou.

Bez ohledu na to, zda se jedná o postavy zcela fiktivní, nebo o postavy odkazující minimálně svým jménem k reálnému světu, tyto postavy nějakým způsobem zabydlují a zaplňují svět autorčiných próz – a právě to je předmětem zájmu, zacházení s postavami, jejich přítomností v textu, jejich pojmenování, odkazování k nim. Tudíž zvolníme klasifikaci, která se rýsuje na základě textů samotných, a nebudeme postavy třídit podle toho, zda jsou například kladné nebo záporné, konzistentní ve svých rysech nebo se vyvíjející, ale

¹³² „Funkce postavy ve vyprávění se utváří od její pozice na škále mezi hypotetickým pólem zcela přímočarého odkazování do sféry aktuálního světa („reálná“ postava charakterizovaná vlastním jménem i atributy, které k ní máme přiřazeny na základě našich historických, kulturních či dobově sociologických znalostí) a pólem zcela intratextového odkazování, kdy jsou zpřetrhány či znegovány všechny potenciální vztahy k aktuálnímu světu (např. postava ve sci-fi, která se nevyznačuje ani lidskou fyziognomií či mentalitou). V prvním modelovém případě je tedy postava takřka mimetickým obrazem, tj. portrétem, v případě druhém je textovým konstruktem, umělým a ve vztahu k aktuálnímu světu arbitrérním komplexem určitých rysů či vlastností. Takřka veškeré postavy užívané v literárních vyprávěních se ovšem pohybují kdesi mezi oběma póly“ (Bílek, P. A.: *Hledání jazyka interpretace*, s. 160).

ani nevěnujeme pozornost postavám jako funkcím v příběhu tak, jak je formuloval Propp,¹³³ přestože budeme hovořit o rolích.

4.1. Blízcí

Způsob, jakým vypravěč uvádí postavy do děje, je u většiny postav totožný, tento vstup není dramatizován, vypravěč na něj čtenáře dopředu nijak nepřipravuje ani neupozorňuje. Rozdíl v zacházení s postavami zakládá skutečnost, zda jsou součástí rodiny vypravěčky, popřípadě hlavní postavy, nebo ne. Členové rodiny se často v ději nebo vzpomínce objeví, zpravidla označení křestním jménem, aniž by vypravěčka dotyčného „představila“ nebo sdělila, v jakém vztahu k ní se nachází, ze zobrazovaného je ale patrné, že se jedná o někoho blízkého. Tak se v *Ted' něco ze života* objevuje „můj muž“, o oddíl dál je zmíněn „Přemek“: „Nikdy jsme neměli vysloveně hlad, navážu-li na Špiritovu poznámku v nekrologu, i když nouzi ano (pamatuji si na den, kdy jsme měli doma jen brambory a jedno vajíčko, ale já taky recept z dělnické kuchařky, jak z těchto dvou surovin vyrobit nějaké údajně jídlo, parádně se mi nepovedlo a Přemek to taky tak komentoval).“¹³⁴ Stejně tak se v *Psím víně* objevují jmenovány vypravěččiny děti, až o několik stránek dál je vyslovena (opět bez zdůraznění) skutečnost, že se jedná právě o ně: „V té první buňce jejího těla, že které jsem dál rostla – byla to ještě ona a já už zároveň – byl i její strach. Zdá se, že ho dost nezbylo na Janu, která se narodila první. Jako by právě v tom nicotném vajíčku, z kterého se vylíhla, chyběl. Ale v tom, z kterého se narodil Petr, ponětí o smrti bylo.“¹³⁵ Toto nastavení, kdy jako by pro vypravěčku bylo samozřejmé, že je čtenář seznámen s během a lidmi života, který zobrazuje, nacházíme i v jiných souvislostech, o kterých bude řeč později.

Z blízkých lidí vypravěččina života v prózách figurují opakovaně kromě zmíněných dětí¹³⁶ a manžela (který pokud je jmenován, tak jako „Přemek“) ještě rodiče a prarodiče, také sestra a její děti. Stranou ponecháváme, co mají jednotlivé Jany nebo babičky společného a v čem se naopak liší, zajímá nás, jakým způsobem jsou tyto postavy součástí světa zobrazovaného vypravěčkou. U těchto blízkých, na rozdíl od lidí mimo rodinu, je nejdůležitější vztah s vypravěčkou, respektive skutečnost, že k ní patří – proto se mnohem

¹³³ Sice zde vymezujeme v každém textu jeden základní příběh, nicméně v množství odboček se objevují další a další příběhy s dalšími postavami a klasifikace postav na základě Proppova schématu by k poznání výstavby textů Anny Blažičkové nepřispěla, také vzhledem k tomu, že v nich děje nestojí v popředí.

¹³⁴ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 7–8.

¹³⁵ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 38.

¹³⁶ Jimiž nejčastěji jsou přímo jmenováni Jana a Petr v *Psím víně* a *Ted' něco ze života*, ale vypravěčka má děti i v *Úrazu*, kde se její dcera jmenuje Dana: „jako v té době co sem chodila s Danou myslela sem že to zase přejde – jak se narodila tak sem jí v duchu pořád říkala Zinečka jak sem se předem narychtovala a nemohla sem se přerejdivat že sem jí dala Dana“ (*Úraz*, s. 89).

častěji než vlastní jméno postavy objevuje označení „můj muž“, „sestra“, „matka“. V *Psím víně* a *Babička se vrátila* mají stěžejní roli vypravěččini předci, zejména rodiče a babička, jakkoliv se objevují i další v pasážích uspořádaných na způsob rodinné kroniky, kde jsou zmíněny životy jiných příbuzných; v *Ted' něco ze života* jejich roli přebírá postava Přemka. V centru vypravěččina vzpomínání a její pozornosti obecně stojí právě vztahy s nimi, z jejího pohledu. Proto například ono označení „můj muž“, vypravěčka zde tvoří bod, od něhož se odvíjí síť vztahů, podstatná je vazba na ni a to, co pro ni znamenají.

Vypravěčka tyto postavy nejčastěji přibližuje prostřednictvím činností, které jsou buď zobrazeny jednou, ale ukazují právě na nespočet opakování podobných situací, na znalost blízkých a také důvěrnost tohoto vztahu, nebo rovnou zobecněny: „otec nikdy nebyl dobrý hospodář“,¹³⁷ „Trpělivostí opravdu nevynikal“,¹³⁸ „Skromnost mu nebyla vrozena“,¹³⁹ nebo již citované „řád“ ve spojení s Přemkem.¹⁴⁰ Nenacházíme to však pouze v charakterizujících pasážích – tak vypravěčka může říct: „Známkou, že babičce je toho dne hodně zle, bylo, když neměla umyté nádobí. Matka jen mrkla okýnkem, když přicházela po ránu chopit se babiččina hospodářství, a věděla všechno. Jak u kamen stál plný dřez, den začal špatně. Když si babička přes den vlezla do postele, byl čas jít pro doktora.“¹⁴¹ Není tu popsáno něco, co by babička přímo sdělila, jedná se o vypravěččino pozorování založené právě na důvěrné znalosti a blízkém vztahu.

Aktuální události se u blízkých postav v centru pozornosti objevují pouze ve zmíněných pasážích *Ted' něco ze života*, které se týkají období okolo sametové revoluce a které vypravěčka zprostředkovává skrze výčty a jednorázové, vnějškové události, které nesouvisí s jejich vztahem.¹⁴² To, co bylo zmíněno ohledně uplatňované logiky a hierarchie, platí i na úrovni postav, blízkých i cizích, událostem z vnějšího pohledu důležitějším není nezbytně věnován větší prostor, ten naopak často připadá detailům, které jsou významné pro vypravěčku a způsob uspořádání jejího vyprávění.

Postava „Přemka“ / „mého muže“ tvoří pro vypravěčku mimo jiné určité zrcadlo, jejich vzájemné postavení má horizontální charakter, jsou rovnocenní partneři, kteří jsou si v mnohém podobní, v jiném se liší: „zajímaly nás jiné věci, nás oba naštěstí úplně stejné. Snad krom toho, že pro mě byla důležitá příroda, i ve snech, zdálo se mi o ní, cizí země,

¹³⁷ Blažíčková, A.: *Slepá okna*, s. 98.

¹³⁸ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 19.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Až v návaznosti na to toto soužití a opakování prožitých situací se případně objevují charakterizující adjektiva, která jinak často míří pouze na aktuální náladu nebo reakci, ne k trvalému charakterovému rysu.

¹⁴¹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 81.

¹⁴² Přestože je třeba patrná pýcha na to, že jsou to její děti a jejich úspěchy.

mimořádná místa, k tomu byl Přemek stoprocentně lhostejný“,¹⁴³ porovnávají své názory: „Pokud jsme četli oba stejnou knihu nebo viděli stejný film, měli jsme ve většině případů stejný názor. [...] Pamatuji si napjatý pocit, který jsem měla v kině před koncem filmu, na zvědavost, když jsme pak obvykle stoupali po nějakých schodech nahoru, co řekne Přemek, jestli se mu film líbil nebo ne, jaké měl výhrady, můj dojem jako by nikdy nebyl definitivní, dokud v diskusi nebyl můj názor potvrzen či dotvořen názorem Přemkovým.“¹⁴⁴ Naproti tomu vztah k rodičům (a prarodičům, zejména babičce) má podobu vertikální, ti jsou vypravěčce měřítkem, jímž se porovnává, v případě matky je to přímo vyjádřeno: „A přece zas její práci poměřuji svoji, uvařit jako matka, vyprat záclony jako ona. Je málo věcí, které bych svedla udělat líp. O Dušičkách svázat z chvojí, slaměnek a jalovce kytici na hřbitov. Matka dobrou práci pochválí, její přející oči by rády viděly nejlepší výsledek. Ví, jestli jsem v sobotu v předsíni odstavila sedačky a vázy a umyla i za nimi, nebo jestli jsem to vzala, jak říká, jen po rynku. Ví, že Jana při metení schodů obrátí koště a vyšťárá z rohů i smítka, na která nedosáhne rýžová sláma. Ale já jsem se matce moc nepovedla, málo síly jsem dala do práce, i když jsem jí dala, kolik jsem jí měla.“¹⁴⁵

4.1.1. Outsideri

Zaměření na jednu vnímající stranu, zvýrazněné také způsobem, jakým v textu (ne)jsou přítomny promluvy postav, pak může podporovat dojem vyloučenosti, kterým se vyznačují vypravěčky v 1. osobě v různé míře. Přítomný je ale také v textech v er-formě – například v *Krejčím* onou pozicí za oknem nebo v *Momentce* přítomnost dívky v cizím městě –, kde je tento atribut vlastní hlavním postavám a je spojen i s určitou osamocенostí.

Ta se vyskytuje i v *Psím víně* a *Ted' něco ze života*, kde je podpořena vzpomínáním na již minulé a uzavřené události, a v menší míře také v *Babička se vrátila* nebo v *Kuřecím peří*. Toto outsiderství je často přímo vyjeveno právě v situacích, kdy se vypravěčka nebo hlavní postavy sice nacházejí v nějaké skupině, ale nejsou její součástí – a tuto skutečnost si uvědomují a svou vyloučenost reflektují. Tak i v povídce *K lékaři* najdeme podobnou vypravěččinu vyčleněnost ze skupiny lidí jako v *Bratru Theodorovi*, ať už se jedná o ženy u lékařky, ke které zavítá omylem, nebo o hosty v hospodě ze závěru povídky. Vedle toho vypravěčka *Kuřecího peří* je v některých fázích součástí skupiny svých bývalých spolužáků.

¹⁴³ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 8.

¹⁴⁴ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 18.

¹⁴⁵ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 56.

Přestože jsou to lidé, o nichž vypravěčka prohlásí: „Ani s jedním z nich se už nestýkám“,¹⁴⁶ a přes posměch spolužaček: „... sedla jsem si tedy na schod a slyšela jsem nad hlavou jejich hlasy. Opakovaly posměšně, co jsem řekla...“,¹⁴⁷ v minulosti („s nimiž se kdysi spojovalo tolik mých myšlenek a každodenních zážitků“¹⁴⁸) k nim patřila a i teď ji rádi vidí a vítají.

Současně toto outsiderství vytváří prostor pro okamžiky, kdy je pocíťovaná propast mezi vypravěčkou a ostatními postavami překlenuta: „a já jsem v postávajícím davu uviděla člověka, se kterým bych ráda odešla pryč. Měla jsem chuť držet se ho kolem ramen, mít zavřené oči a v řasách pocit, který v prstech vzbuzuje chmýří několikadenního kuřete – kuře právě vylíhlé má slepené peří, je příliš holé a příliš určité; vzali jsme se za ruku a to bylo pro mne dostatečné zadostiučinění, už mi tolik nevadily posměšné hlasy – oprávněnost posměchu jsem uznávala – navíc právě zmlkly.“¹⁴⁹ V *Ted' něco ze života* a *Psí víně* tedy tento pocit izolace ustupuje, protože se v nich vypravěčka soustředí na vztahy s vlastní rodinou, jakkoliv je stále přítomný: „Já cizinec. Vetřelec.“¹⁵⁰

Rodina poskytuje pocit sounáležitosti a nabourává dojem vyčleněnosti, vztahy k blízkým nejsou charakterizovány a popisovány přímo, ale vypravěčka je opět zprostředkovává skrze pocity, citění a vnímání, ať už své, nebo postav v případě er-formy, jak je patrné z již citované pasáže z *Kuřecího peří*. Vypravěčky pak opakovaně registrují, jak je na člověku (ne)existence takových pout patrná: „Dvakrát jsem měla co dělat se známým umělcem, sedmdesátníkem, laskavým a dost sklerotickým. Dočkal se velkého uznání, a mně také se z jeho díla leccos líbilo, zároveň mi na něm i něco vadilo, jako by mu chyběl jeden rozměr. Nemohli jsme se o tom shovořit, nechtěl přijímat žádné výtky, nerozuměli jsme si, až jsem z netrpělivosti na něj vykřikla svou hlavní výhradu: Ale vy děláte, jako by neexistovala smrt. Nezlobil se. – To já přece dobře vím, bránil se popuzeně. Později jsem o něm mluvila s jeho kolegou, skoro stejně starým. – A víte, zeptala jsem se ho, – že on má ještě matku? Zamyslel se nad tím: – Proto on je pořád tak neotřesitelný, tak vyrovnaný... on je ještě synáček!“¹⁵¹

Rodinné vztahy a vazby zároveň tvoří ochranné hradby, bez nich je člověk bezbranný,¹⁵² což je skutečnost, kterou vypravěči sami formulují: „Ze snů se dověděla, že ji

¹⁴⁶ Blažíčková, A.: *Kuřecí peří*, s. 11.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 12.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 13.

¹⁵⁰ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 8.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 79.

¹⁵² V *Ted' něco ze života* vypravěčka v pasáži věnující se reakcím na vydání *Psího vína* oceňuje recenzi M. Petříčka právě za to, že tuto skutečnost registroval: „Petříček napsal v prosinci do *Tvaru* recenzi, nemohla jsem pochopit, jak rozpoznal, co jsem tam chtěla mít, proč jsem *Psí víno* psala, když to tam vlastně řečeno nebylo. Z recenze se dalo vyvodit, že to tam přesto je“ (Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 257).

nechrání nic, ani domov, ani rodiče, ani muž, ani dítě, ani láska, tím méně přátelství nebo snad práce či všelijaké jiné radosti života provázené uznáním a úctou“,¹⁵³ „O síle hradeb, které mi tvořily závětrí, mě napadlo přemýšlet, až když se začaly bořit. Do odchodu dědečka jakékoli moje úzkosti přebila odedávna zkušenost: děsivé věci se přiházejí jen cizím a neznámým lidem“.¹⁵⁴

4.1.2. Dcera, matka, babička...

V tomto kontextu je důležitá ženská linie vypravěččiny rodiny, ve zmíněném vertikálním uspořádání. Jakkoliv se objevuje také vypravěččina sestra,¹⁵⁵ nejvíce prostoru a pozornosti ve vztahu k vypravěčce nebo hlavní postavě získává její matka a babička. Je třeba zmínit, že velká část *Psího vína* je věnovaná také vypravěččinu otci, který je tu však přítomný kvůli svým činům samotným, s ním se vypravěčka neporovnává, zatímco s matkou a babičkou jako by tvořila jednu linii, je jejich prodloužením: „Babička, když nemohla dojít do kůlny, mě často posílala pro vajíčka.“¹⁵⁶ Tak může říct také: „Přes matku a babičku jsem byla účastna.“¹⁵⁷ Přestože ona sama tam nebyla, jejich vnímání se dostává až k ní. Toto spojení je často patrné opět skrze smysly: „Matka vidí jiný strom, o pětadvacet let staršíma očima.“¹⁵⁸ Také hlavní postava povídky *Slepá okna* je pokračováním své matky: „Pod střechou visely vyrudlé šaty, matka je kdysi nosila k dojení, byla pečlivá a v šatech z chlěva nikdy nechodila do kuchyně. Zvykla si to dělat po ní, své květované šaty si pověsila na hřebík a v matčiných se ještě na chvíli uvelebila na hromady klád.“¹⁵⁹ A silné pouto vnímá i postava *Čekání v zástupu*: „Nikdy se necítila s nikým tak zajedno, jako v dětství s matkou a teď s dítětem. U tří bytostí cítila, čemu se říká příbuzenství, stejná krev, u babičky, matky a dcery. Babička nebo matka – párkrát udělaly pohyb a jí se zdálo, že ona sama pohnula rukou, pohnuly rukou *jejím* způsobem; matčíným hlasem volala někdy na své dítě, totéž drhnutí ó na konci, tím hlasem někdy na ni samu matka volávala ze spaní.“¹⁶⁰

Vypravěččina ženská linie¹⁶¹ trpí stejnou chorobou: „První ozvání se nemoci, o které jsem pak měla příležitost dovědět se mnohem víc. Matka ji dostala v padesáti, babička v šedesáti, já v třiatřiceti“,¹⁶² „Jela jsem s matkou z Bechyně, už ve vlaku se jí udělalo špatně,

¹⁵³ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 74.

¹⁵⁴ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 79.

¹⁵⁵ Nejen v *Pším víně* a *Ted' něco ze života*, ale např. i v povídce *Úraz*.

¹⁵⁶ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 83.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 98.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 35.

¹⁵⁹ Blažíčková, A.: *Slepá okna*, s. 95.

¹⁶⁰ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 79.

¹⁶¹ Resp. vypravěčka, její matka i babička, u vypravěččiny sestry není nikde zmíněna.

¹⁶² Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 12.

měla podobnou nemoc jako teď já“,¹⁶³ a s matkou pojí vypravěčku stejné jméno: „jen ne babičku, ta spala posledním spánkem a ten byl tvrdý, mluvila ze spaní, vyslovovala jméno mé matky. Je to jméno stejné jako moje, ale já vím, že to bylo její jméno.“¹⁶⁴ Nejsou však tatáž osoba, v mnohém se liší – a vypravěčkou je to nahlíženo právě tak, že nedostojí kvalitám své matky a babičky: „Napadlo mě představit si sebe na babiččině místě, tak starou a nemocnou, a teprve tenkrát se mi začala vynořovat otázka: měla bych taky tolik trpělivosti jako ona? Snad jsem i přestala brát babiččin klid jako samozřejmost, vždyť při nejlepší vůli jsem si na svou otázku nemohla odpovědět kladně.“¹⁶⁵ Ani jejich pohled na věci není stejný, přestože jsou propojené: „Co jsem prožívala, získalo několikerý význam, jiný pro mne, jiný pro matku a pro babičku. Všechno se dalo několikanásobně zužitkovat. Každou dobrou známku ve škole, každý úspěch jsem mohla probírat do nekonečna, když už to omrzelo matku, byla tu ještě babička. Znovu mě vyposlechla a u ní věci dostávaly pravou míru, najednou jsem věděla, co stojí za opakování a co ne.“¹⁶⁶

Obecně rodinná spřízněnost v sobě nese něco sdíleného, proto si může vypravěčka splést babičku s její sestrou: „– To není ona, řekla matka. – To je její sestra. Sestra? Která z jejích sester, měla jich několik. Přemýšlela jsem, ale nechala jsem toho, tak tedy prateta, vždyť by ji ale nikdo od babičky nerozeznal, jak stojí, jak si sedá, konečně zase po tak dlouhé době vidím její pohyby, rozpoznávám je, připamatovávám si je na té černě oblečené ženské. [...] Obejmula jsem ji, vždyť je to jedno, že to není babička, ale je to její postava, ruce, vlasy a tvář. O tolik víc, než to nic, co po ní zbylo – objímám aspoň něco jejího, aspoň něco z ní. Aspoň něco z ní mi zůstalo, aspoň sen.“¹⁶⁷ V povídce *Babička se vrátila* se pak objevuje podobná epizoda: „Jdu do kuchyně. Babička sedí na lavičce pod oknem. Ale už jsou tam dvě. Vedle ní skoro stejná stařena jako ona, i v tváři jsou si podobné, skoro k nerozeznání, i ta druhá má v obličejí zemitě červenou barvu, snad je to její přítelkyně odtamtud nebo sestra? [...] Nikdy jsem prababičku neviděla, ačkoli ona mne ano, zemřela po mém narození. Dožila se vysokého věku. Je to ona? Povídají si spolu něco potichu, abych to nemohla slyšet. Jsou si velmi podobné, musím dávat pozor, která je která, teď si dokonce přisedly, šeptají si do ucha a dívají se na mne.“¹⁶⁸

Přesto toto rodinné propojení není stabilní, slábne a i to se podílí na pocitu ztráty, který se prózami line – tak v *Psím víně* vypravěčka sama uvažuje o tom, že i tato linie

¹⁶³ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 11.

¹⁶⁴ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 33.

¹⁶⁵ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 84.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 81.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 85.

¹⁶⁸ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 31–32.

v určitých aspektech končí, život jejich dětí toto pouto už neponese, stejně jako jsou určité bariéry přítomny už mezi ní a matkou: „Život mých dětí nebude sahat o mnoho dál než k jejich narození. Nevyprávím jim o tom, co bylo, nemám k tomu vlohy. Dobrým vypravěčem může být jen člověk přesvědčený o své ceně a o významu toho, co říká. Já také si sice myslím, že o čem vím, je cenné, ale když se snažím představit si, pro koho kromě mě, žádná konkrétní osoba mě nenapadá, u některých v to jen doufám. [...] Má dcera a syn slyší, co já neslyším, tak jako já nevidím stromy, které vidí moje matka, i když se díváme obě na tytéž.“¹⁶⁹

Tato podobnost matek a dcer se neomezuje na rodinu vypravěčky nebo hlavní postavy, týká se například i pouze zmíněných postav v *Psím víně*: „Chodila s dcerou. Matka vpředu, dcera za ní, mlčky, obě v tmavém a dlouhém. Běžela jsem k oknu, když jsem je zahlédla, a dívala se na ně. V těch dvou černých postavách kráčelo kolem něco dobře mi známého, co už neplatilo. [...] Obě vážný, ne smutný obličej, dcera se ani smutně tvářit nedovedla“,¹⁷⁰ „Paní Skaláková má také dceru. Viděla jsem ji vodit se po městě s mužem o hlavu menším než ona, držela se s ním za ruku, v očích klid a samozřejmost své matky.“¹⁷¹

4.2. Cizí

Postavy mimo rodinu vypravěčky nebo hlavní postavy jsou hned při svém prvním výskytu označeny často celým jménem: „takže Pavla Koubu to přimělo při jedné naší diskusi konstatovat: ‚Vám se nelíbí nic.‘ Kouba byl náš dodavatel samizdatů, co se kde vyskytlo, málokdy neprošlo jeho rukama“,¹⁷² nebo jsou naopak anonymními protagonisty, jako je tomu v *Momentce*, kde je to pouze: „mladík v černých šatech“ nebo „dívka“.

Postavy označené vlastním jménem¹⁷³ jsou často přiblíženy za pomoci podstatného jména řadícího je do skupiny lidí, například profesně: „Paní Zemanová, prodavačka z Elektry.“¹⁷⁴ I jim je tedy vlastní určitá role, která je však daná jejich působením ve společnosti, ne vztahem k vypravěčce, respektive jejím vztahem k nim. Vypravěčka postavě poskytne a navrší k jejímu jménu několik málo atributů, nejsou to komplexně vykreslené charaktery s mnoha nuancemi, stačí alespoň jeden rys, aby přestaly být zcela cizí a staly se součástí vypravěččina světa. Dodávají mu další vrstvy, ukazující jiné životy a životní

¹⁶⁹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 100–101. Za zmínku stojí, že oba negativy „neslyším“ i „nevidím“ jsou spojeny s vypravěčkou, opět je zde tedy přítomen prvek určité vyloučenosti, a důležitou roli zde hraje smyslové vnímání.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 53.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 34.

¹⁷² Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 35.

¹⁷³ Těch je výrazně více než postav anonymních, popř. nesoucích označení „otec“, „matka“ atd.

¹⁷⁴ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

nastavení: „krasavec jézéd'ák – statek vlastně patří jemu a on v něm s matkou a se sestrou pořád bydlí“,¹⁷⁵ „Paní Kovářová má dvanáct vnoučat, většinou holek, posíláme jí se sestrou krabice šatstva po dětech a ona nám zase vajíčka, nezůstane dlužna. Její muž chodí do továrny, potkáváme ho někdy cestou, jak se vrací na mopedu. Paní Kovářová je ve vsi nová“.¹⁷⁶

V *Ted' něco ze života* se u postav, jež nesou stejná jména jako reálně existující lidé a zároveň se nachází mimo rodinný okruh vypravěčky, s odkazem k reálnému světu pracuje, kdo je tedy například Mukařovský není přiblíženo,¹⁷⁷ na rozdíl od postav v *Psím víně*: „Karla Kostrouna napadlo, když Přemek pořád neměl zaměstnání, že by mohl přecíst svou diplomovou práci na Mukařovského semináři. Kostroun byl Mukařovského asistent, mohl to zařídit.“¹⁷⁸ I u Karla Kostrouna je skutečnost, že byl „Mukařovského asistent“, zmíněna ne jako vymezení jeho role, ale protože mu to umožnilo „to zařídit“.

Postavy jsou charakterizovány svou činností, nejpatrnější je to v *Psím víně*, kde jsou tyto činnosti svázány s prostředím přírody a vesnice. U těchto postav opakování činností nesouvisí s vypravěčským blízkým vztahem k nim, ale odkazuje k cykličnosti, která je pro toto prostředí v kontrastu k městu typická.¹⁷⁹ I v těchto případech zůstává vypravěčka bystrou pozorovatelkou, není tu už ale přítomen prvek její zainteresovanosti, a navíc nezobecňuje jako u rodiny každodenní drobnosti, ale vnějškové projevy, postavy jsou tu úsporně shrnuty, zde za pomoci slova „charakteristické“, i když se jedná o jednu konkrétní epizodu: „Bylo charakteristické pro Chaloupku, že spolužákům, kteří na semináři nebyli, vyprávěl, že mi Mukařovský o mém referátu řekl, abych se šla radši utopit.“¹⁸⁰

Kromě činnosti jsou „cizí“ postavy přítomny v textu i skrze své kondenzovaně zprostředkované osudy, které tvoří jednotlivé události, formálně stylizované do výčtů. Často jsou spojeny s tím, kdo postavám umřel, popřípadě s jejich vlastní smrtí: „Zbytek louky zůstal stát až do podzimka, otce nikdo nehonil, být Novotný, bylo by seno doma. Svůj poslední den pan Novotný přijel ráno do práce, sedl si do šatny v továrně, zouval si boty, rozšněroval jen jednu. Druhou už nestihl. Když přišli ostatní, byl mrtvý. Chodím teď k doktorovi, říkal u nás předtím. Nemůžu dejchat, měchy. Plíce. Bylo to srdce.“¹⁸¹ Postavy jsou shlukem vybraných

¹⁷⁵ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 50.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 57.

¹⁷⁷ Pracuje se tak ale i s jinými jmény, než je Mukařovský, která mohou být méně známá, přesto je vypravěčka nevymezuje způsobem jako v *Psím víně*.

¹⁷⁸ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 34.

¹⁷⁹ Více viz dále.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 106.

¹⁸¹ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 25. Z hlediska tempa, o němž bude řeč, po tomto zrychlení na několika následujících řádcích naopak přichází zpomalení, spojené s pozorováním přírody při cestě rakve mezi poli.

informací, a v prózách tak defiluje množství sevřených (a často již uzavřených) lidských životů, soustředěných i do jedné věty: „Nebo Míka. Jezdil na kole do Senožat do práce, do státu, zabil ho nějaký náklad'ák.“¹⁸²

Nejedná se pouze o skutečnosti, které bychom z vnějšího pohledu označili za zlomové životní okamžiky, často jsou zprostředkovány i ojedinělé incidenty nebo detaily z života, které nejsou vždy motivovány tím, o čem vypravěčka zpravovala v předchozích odstavcích. Na malém prostoru je (často z různých úhlů pohledu) zachycen daný charakter a i zde jsou na stejnou úroveň kladeny různě významné události: „Kromě nich jsme se nejvíc poznali s malířem a řezbářem samoukem panem Perničkou, šedesátníkem, bydlel hned vedle a sám vypadal jako lidová figurka, jako venkovan u Betléma z ruky podobného amatéra, hrubšího dřáta bylo použito zvláště na obličej, hluboké rýhy kolem úst ryla dobráckost, ale i deště, které ho zastihly na poli, vítr a vysočinské zimy, neohebně, zato hodně hluboko se klaněl u Betléma, nesl dary, vymaloval podle místních obyvatel nádherně kapli na návsi, zvláště si dával záležet na Panně Marii, jeho madony visely v několika chalupách v oválu nad postelemi, vymaloval i boží muka za vsí a maloval i krajiny, zajímal se o záměry Američanů a jestli nebude ve světě třetí válka. Chtěl vědět víc, než stálo v novinách, a hledal zrnka poučení v názorech lidí, kteří přicházeli do vsi.“¹⁸³ Vzhledu postav se vypravěčka věnuje výjimečně, mnohem častěji vystihuje podstatu jednotlivých povah, ostatně i „rýhy kolem úst“ pana Perničky souvisí s jeho charakterem.

4.3. Zaměnitelnost

Tyto „cizí“ postavy a ty, které nedisponují osobním jménem a jsou označeny například jenom: „učitelka“, „dívka“, mladík“, korespondují s epizodou z *Psího vína* o (ne)nahraditelnosti, v níž se vypravěčka a její otec neshodnou, zda někdo může pana Novotného zastoupit: „– Žádnej není nenahraditelnej, řekl, i když hodně litoval. Nesouhlasila jsem. Tenhle je. // Nebyl. Loni na podzim jsem ráno otevřela okno a uklízela v pokoji, a tím oknem, kterým přišla zpráva o smrti pana Novotného, jsem uslyšela zvenku zpěv, jak si někdo na trávníku při práci zpívá.“¹⁸⁴ Stejně tak se vyjádří vypravěčka o otcově koni: „Kůň přešel na nesprávnou stranu. Ne Bobík, ten nový. Rajka. Už zase kulhá“,¹⁸⁵ kde se „zase“ nevztahuje k minulosti Rajky, ale předchozího koně Bobíka, který kulhal, a proto si otec musel pořídit Rajku. Pohled na tuto obsaditelnost role, místa, pro které stačí splňovat určitá

¹⁸² Tamtéž, s. 44.

¹⁸³ Tamtéž, s. 63.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 26.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 11.

kritéria, je patrný i z prvního odstavce celého souboru *Čekání v zástupu*: „Kdo je bratr Theodor? Nemám nejmenší ponětí. Jisté je jen, že v minulosti bylo mnoho těch, kteří splňovali oba předpoklady: být *bratr*, duchovní nebo pokrevní, to je jedno, a jmenovat se *Theodor*.“¹⁸⁶

Přestože v případě postav mimo vypravěččinu rodinu sledujeme konkrétní události, i vlivem nepojmenovaných postav jako v *Momentce*, popřípadě globalizujících označení jako „bratři Theodorové“ nebo postav, jejichž celý život je osekán na několik méně či více důležitých událostí a marginálních detailů, se tedy rýsuje dojem ne přímo nahraditelnosti, ale spíše zaměnitelnosti lidských osudů, jedná se o variace: „Dívka se posadí ke stolku vedle rozesmátých žen a nechá muže – tentokrát je to elegán s výrazným koňským obličejem, sympatický, krátce přistřižené vlasy.“¹⁸⁷

4.4. Dialogy

Na tomto místě nás zajímají dialogy, které (ne)probíhají v jednotlivých textech. Dialogem nebo dialogičností tudíž není myšlen vztah ke čtenáři, kterým se v této práci nezabýváme, přestože na něj v některých pasážích vypravěč bere ohled, přidává vysvětlení, která přináší informaci nebo shrnutí čtenáři: „Předtím se poranil na stavbě. Odpoledne a v nepracovní dny tam hlídá, vlastně má tři řemesla“,¹⁸⁸ „Jsem taky kantorka, bývalá“.¹⁸⁹ Jinde naopak vypravěčka jako by předpokládala, že je čtenář s osou jejího života¹⁹⁰ seznámen a není tak například poznámkou „už jsem učila v Praze“¹⁹¹ nijak překvapen a nepotřebuje k ní komentář, přestože se tato skutečnost do té doby v knize neobjevila. Stejně tak se na tomto místě nebudeme zabývat ani dialogičností ve smyslu intertextovosti, jelikož to, co pojí texty Anny Blažičkové, je předmětem zájmu celé této práce a bude tomu věnována pozornost v závěru.

Dialogy nejsou u Blažičkové časté – vystavěna je na nich ve větší míře povídka pouze *Momentka*, jinde se s promluvami postav¹⁹² setkáváme výjimečně. Navíc se zpravidla nejedná o součást dialogu nebo rozhovoru, přímé řeči stojí většinou osamocně, často obsahují nespisovnou češtinu a slouží spíš k dokreslení postav: „Pro pana Sedláčka. Dneska sme

¹⁸⁶ Blažičková, A.: *Bratr Theodor*, s. 7.

¹⁸⁷ Blažičková, A.: *Momentka*, s. 105.

¹⁸⁸ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 18.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 12.

¹⁹⁰ Po níž se ona pohybuje sice v hlavní linii v zásadě chronologicky, ale s velkým počtem odboček do různě vzdálené minulosti.

¹⁹¹ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 46.

¹⁹² Ať už značených uvozovkami jako v *Ted' něco ze života*, signalizovaných předcházející pomlčkou jako v *Čekání v zástupu* a *Psím víně*, nebo v podobě nevlastní přímé řeči.

pekli“,¹⁹³ „Di si umejt ruce“,¹⁹⁴ „Já ti rozumim“. ¹⁹⁵ Stejně tak je tomu i v celé povídce *Úraz*, která je proudem vědomí vypravěčky a právě její vyjadřování a způsob jeho záznamu zde slouží k jejímu přiblížení a charakterizaci: „teď už je to mnohem delší doba co naposled řvala – dyž měla ten kašel vykašlala do pŭlnoci a dŷl – dycky sem počítala vod jednoho zakašlání k druhýmu jesli se ten interval zvěčuje a dyž se zvěčoval tak to bylo dobrý.“¹⁹⁶

Obecně zachycení konkrétní probíhající rozmluvy není u Blažíčkové předmětem zájmu vypravěčů. Rozhovor postav často není zaznamenán pomocí přímých řečí, ale je alespoň částečně reprodukován¹⁹⁷ vypravěčem: „Před prvními volbami po Husákově nástupu mi Formánková telefonovala, co uděláme, že se jí volit nechce. Řekla jsem, že jít volit sice asi nedokážu, ale že se pěkně bojím, Přemek že nepůjde určitě. Odpověděla, že se taky bojí, ovšem mnohokrát pak dokázala, že žádný zbabělec není.“¹⁹⁸

Důležitější než zobrazení probíhajících interakcí mezi postavami je totiž opět jejich vnímání jedincem – nejčastěji právě vypravěčkou –, vyjevují tak charakter vztahů, vzájemnou blízkost a znalost postav: „Matka odpovídala na otázky, ale neptala se, o nic se nezajímala. Co je, šlo to tu špatně, nepohodly jste se s kolínskou babičkou? Nic, nic, odpovídala matka. Ale já ji znala, pochopila jsem, o co běží. Mluvilo se o týdnu, ale byli jsme pryč osm nebo devět dní, odjeli jsme v pátek, bylo na místě vrátit se v sobotu, nejpozději v neděli večer. V pondělí byly překročeny hranice, bylo na návrat pozdě.“¹⁹⁹

Používáním doplnění v závorkách nebo mezi pomlčkami vzniká v *Ted' něco ze života* jiný „dialog“, dvojhlasí nebo další vrstva textu, vypravěčka v nich vstupuje svými komentáři a dodatky do proudu vzpomínání: „Už před Petrovým narozením si Milan četl *Rychlé šípy*, tlustou knihu malovaných seriálů, kterou jsem jemu i našemu Petrovi (Přemek měl velké výhrady, ba vztekal se, že jeho syn i vnuk se mají jmenovat stejně) dala k Vánocům jako vzpomínku na mladá léta“,²⁰⁰ „Přemka jsem si vzala tajně, rodiče u toho nebyli (moje sestra mi naznačila, že si to tak přejí, ale nebyla to pravda), můj sňatek byl pro ně velká rána“.²⁰¹ Stejný efekt má také zařazování různých záznamů ze zápisníků vypravěčky nebo jejího muže: „V zápisníku mám: pochvala – nejlepší kapitola z odevzdaných“,²⁰² „mám v zápisníku: dobře

¹⁹³ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 53.

¹⁹⁴ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 47.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 63.

¹⁹⁶ Blažíčková, A.: *Úraz*, s. 93.

¹⁹⁷ Prostřednictvím nepřímé řeči.

¹⁹⁸ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 119.

¹⁹⁹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 62.

²⁰⁰ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 330.

²⁰¹ Tamtéž, s. 10.

²⁰² Tamtéž, s. 293.

to dopadlo“,²⁰³ „První zápis měl datum 7. září 1948, ještě fialovým inkoustem. (Brzy nastoupil inkoust zelený, kterým Přemek psal celá desetiletí.) Přemek v zápisu cituje začátek deníku ze svých devíti let: „Řekl jsem si, že si zařídím nějaký deník. Až budu velký, tak si deník přečtu, tak se aspoň budu mět čemu smát““.²⁰⁴

²⁰³ Tamtéž, s. 310.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 344.

5. Čas

„*Mísila se v něm minulost s budoucností, vzpomínky s předtuchou.*“

(*Psí víno*, s. 52)

V *Psím víně* i *Ted' něco ze života* se v souladu se „vzpomínkovostí“ v textu nejčastěji objevují slovesa v přítomku a préteritu. V *Psím víně* oba tyto časy slouží jako vyprávěcí časy hlavního narativu, kterým je vyprávěččina cesta s rodiči na nákup do města a zpět, časy se střídají i v rámci vět: „Holá pole se před námi vynořovala, jako by se kupilo jedno na druhé, jedeme háječkem vzhůru.“²⁰⁵ V *Ted' něco ze života* jsou minulý a přítomný čas více odděleny, minulý je použit jako čas hlavního narativu života s Přemkem.

V obou prózách používá vyprávěčka minulý čas jednak k zachycení jednotlivých vzpomínek oddělujících se od hlavní linie, ale také v jiných situacích, například k popisu děje, který se v minulosti (i pravidelně) opakoval. Nejedná se o důraz na jednorázovou jedinečnou událost, použitím nedokonavého vidu se signalizuje opakování: „S ní se vrátila stejně nezaplášitelná otázka. Věděla jsem, že matka ji také slyší, že si na ni odpovídá. Vzala jsem ji za ruku. Byla měkká a teplá, matku skoro nikdy nezáblo. Měla kulaté ruce bez vrásek. Někdy mi je ukazovala: – Podívej se na tu barvu. Byly bledé, nahnědlé. Nemocné. – Co chceš, koukej moje, kladla jsem vedle nich svoje ruce, s velkými klouby a žluté, také nijak moc vzhledné. – Přece, říkala matka. – Ty jsou jiné.“²⁰⁶ Výrazy jako „skoro nikdy“, „někdy“, „kladla“, „říkala“ poukazují na několik opakujících se jevů nebo činností, ale předvedeny jsou tu v jedné své konkrétní realizaci, obklopené pokaždé jinými okolnostmi. Tentýž postup nacházíme i v *Ted' něco ze života*, například při popisu opakovaných cest na Šumavu: „Přemek si mohl v pokoji topit v akumulacích kamnech tak vydatně, že paní Zahradníčková, když za námi přišla, zůstávala na prahu, takové vedro by ji porazilo. Vařila jsem v kuchyňce, zvláštní místnosti, kde jsme stolovali, polévky ze sáčku, jednoduchá jídla – nepodceňovaný bod programu, navíc jsme jedli spolu, což se doma stávalo vzácně. Časem jsme při pobytech vystřídali všechny pokoje, i trochu smutný modrý s výhledem na vrch Spálený. Přemek chodil nahoru do kulturní místnosti na televizní zprávy. Jednou jsem se tam po zadku po schodech dostrkala, abych místnost viděla.“²⁰⁷

Préteritem se tu zachycují určité zvyky, pomocí nichž vyprávěčka zdůrazňuje kontinuitu vlastní rodiny nebo její blízkost, ale také zvyky přátel nebo sousedů, které se

²⁰⁵ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 85.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 54.

²⁰⁷ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 210–211.

vypravěčky a její rodiny týkají pouze okrajově: „Sedal tam i po operaci žaludku a střev, sedal tam, když do baňky pod kabátem mu vedl gumový vývod bokem, sedal tam hubený a žlutý a bolavý, bral od otce přečtené noviny a časopisy, sám by si žádné nekoupil, třebaže nic nemohl dělat a jen tak by si mohl krátit čas.“²⁰⁸

Vzhledem k vrstevnatosti obou textů a odštěpování dalších a dalších bočních vzpomínkových linií nejsou neobvyklé ani části textu, kde se pomocí minulého času zachycují různě vzdálené události a úseky minulosti: „Starý právník na prezidiu Akademie, kam se Přemek šel dotázat, proč mu diplom, který tam ležel, nepředali, mu řekl, že akademické tituly se odebírají jen kriminálním zločincům, ale že v jeho případě on nemůže nic dělat. Bedřich Moldan se o Přemkově kauze zmínil ještě před ‚revolucí‘ v Technickém magazínu. 9. ledna 1990 byl Přemek jmenován do redakce České literatury, 16. ledna zvolen do vědecké rady. O nějaký den později na fakultě konečně doktorát filosofie získal“²⁰⁹, „Na otázku, co na něm vidím, jsem matce řekla: S ním si nejlíp popovídám. Matka: Manželství není diskuse. Naše manželství byla z velké části diskuse“²¹⁰.

Prézens má v *Psím víně* stejnou vyprávěcí pozici jako préteritum, právě protože spolu tvoří vyprávěcí časy hlavní narativní linie, často se tu střídají ve stejné funkci. Použití prézentu by se dalo rozdělit do dvou typů – na základě toho, zda se používá pro aktuální dění nebo stav, nebo pro dlouhotrvající situaci. Lze však říci, že prézens tu nese spíš roli zachycení dlouhodobého: „Paní Kovářová je pořádná ženská stejně jako paní Machovcová, obě otci správně platí [...] Její muž chodí do továrny, potkáváme ho někdy cestou, jak se vrací na mopedu. [...] Ještě tam někde bydlí paní Pešková, blíž k řece, stará panna nebo vdova, sama, nikdy nechodí do města, snad ani ven, v životě jsem ji neviděla. Ráda pije kafe, často si pro ně otce posílá.“²¹¹ Tam, kde se jedná o aktuální „ted“, to bývá zdůrazněno: „A také teprve ted‘ při návratu stojí paní Kovářová před vraty a mává na otce, aby zastavil, v ruce drží balíček.“²¹² Oba příklady jsou z hlavního narativu, prézens se však v situaci onoho aktuálního „ted“ objevuje i v souvislosti se vzpomínkami, tím bývá docíleno efektu zpřítomňování: „Jednou v létě mě probudil měsíc v úplňku, vstala jsem a šla ven, bála jsem se, ale došla jsem až k řece. Vidím se na loďce v hlubokém údolí, kolem mne až do výšky les jako černá hradba, nad ní stojí měsíc. Všechno bez pohnutí, jako staleté, jen tam, kde se řeka otáčela a mizela

²⁰⁸ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 41.

²⁰⁹ Blažíčková, A.: *Ted‘ něco ze života*, s. 76.

²¹⁰ Tamtéž, s. 10.

²¹¹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 57.

²¹² Tamtéž.

v lese, nepřetržitý pohyb, vyskakuje vlna za vlnou, zářivé jako sám měsíc, spousty vln, plynou ke mně širší a pomalejší, obtácejí loď, nevesluji, sedím a máčím si v nich ruce.“²¹³

V *Ted' něco ze života* je prézens použit převážně²¹⁴ pro aktuální bod, z něž se vypravěčka ohlíží zpět a také reflektuje své vzpomínky a vzpomínání. Tento současný okamžik bývá také zdůrazněn slovem „ted“: „Teprve ted' si uvědomuji.“²¹⁵ Hlavní těžiště spočívá stále v minulosti, proto préteritum v knize převládá, jakkoliv se s postupem psaní linie vzpomínek a aktuální pozice vypravěčky sblíží a objevují se například vyjádření jako „ted' v pátek“.²¹⁶ V *Ted' něco ze života* ale nacházíme také présent použitý pro opakování: „Kolikrát se ptám“,²¹⁷ popřípadě: „Ráda si připomínám.“²¹⁸

Poslední gramatické vyjádření kategorie času, futurum, se v *Psím víně* vyskytuje pouze ojediněle, při (i tak omezeném) obrácení se do budoucnosti používá vypravěčka častěji formu prézentu. V *Ted' něco ze života* je, vzhledem k vzpomínkovému charakteru textu a zmíněnému rozvržení přítomného a minulého času, použito futurum jen výjimečně, v linii minulého pro vyjádření toho, co má teprve přijít²¹⁹: „Při spartakiádě jsem chtěla co nejvíc využít, že jsem v Praze, a když matka odjela, šla jsem se pít, kde je Fučíkova cela, o níž jsem se někde dočetla, že bude ve spartakiádních dnech přístupná veřejnosti.“²²⁰

Také v povídkách *Čekání v zástupu* je použito postupů, které byly zmíněny výše. V návaznosti na povídkovou formu jsou tyto texty více soustředěny k menšímu počtu (chronologicky řazených) událostí, préteritum tu slouží ve většině případů jako hlavní vyprávěcí čas, často (jako například v povídkách *Babička se vrátila* nebo *Kuřecí peří*) doplněn présentem,²²¹ který je v případě povídky *Momentka* hlavním vyprávěcím časem. Stejně jako v *Psím víně* je obou časů použito také v popisech dlouhotrvajících stavů nebo opakování: „Ted' si sám vaří, meje nádobí, to až když nemá v čem postavit na polívku, a taky nevaří rád, leda tak najednou na kolik dní, a v bytě je sajrajt.“²²² V próze *Babička se vrátila* nacházíme stejné větvení událostí do minulosti jako v *Psím víně* a *Ted' něco ze života*:

²¹³ Tamtéž, s. 59–60.

²¹⁴ Občas je použit i pro minulé, např. když vypravěčka ukazuje změnu, toto rozlišení préterita a prézentu jí k tomu pomáhá: „Při našem druhém pobytu jsem potkala Petra před hotelem, došla jsem pro Přemka a šli jsme posedět k výčepu. Petr si líboval, že už je v garsonce, jeho chalupu koupil číšník z hotelu, šlo ovšem o pozemek, ne o chatrč, kozu Petr prodal. Ted' je v teple, šaty má na ramínkách, „nemusím už je mít na hromadě“. Zároveň: vstane ráno v šest, celý den není do čeho píchnout, chodil do závodky, ted' si vaří sám, hlavně třepanky, nadělal je v pondělí a měl je do čtvrtka“ (Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 211).

²¹⁵ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 27.

²¹⁶ Tamtéž, s. 294.

²¹⁷ Tamtéž, s. 197.

²¹⁸ Tamtéž, s. 195.

²¹⁹ Ale odehrát se do okamžiku, v němž se vypravěčka nachází nyní.

²²⁰ Tamtéž, s. 10.

²²¹ Oba časy se střídají výrazně častěji než v *Psím víně* a *Ted' něco ze života*, což je dáno jednak snovými pasážemi, ale také souvisí s časovou neukotveností.

²²² Blažičková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 52–53.

„Babička odpouštět neuměla. Milovala svou matku, chtěla mít něco po ní. Prababička se s ní smířila, s vyděděnou dcerou, když umřel Frantík, babiččin bratr a prababiččin nejmladší syn, padl ani ne osmnáctiletý ve světové válce. Zprávu někdo přinesl do vsi z vedlejší vesnice, kam to psal nějaký voják, a Frantíkova matka, moje prababička, běžela přes pole, přes potok, několik kilometrů klusem, aby se dověděla pravdu. Je to tak, řekli jí. Jejich syn ho viděl mrtvého. Prababička padla jako špalek. Když ho odváželi na vojnu ze vsi na žebříňáku s ostatními rekruty, podíval se zpátky po matce. Ohlédl se, ten se nevrátí, řekl tenkrát někdo. Neměl se ohlížet, řekla i prababička, když ji vzkřísili. Nejmladší syn, fotografie, na níž stojí s holou hlavou u vojenského kufru, visela v přístěnku, dokud jsme ho nezbourali.“²²³ Celá povídka *Úraz* je pak demonstrací toho, co jsme popsali výše – zobrazení (v přítomném čase) konkrétní noci, která je jen jednou z mnoha realizací téhož. V menší míře nacházíme totéž i v dalších povídkách, opět to signalizují slova jako „někdy“, „nikdy“, „nejčastěji“.

V textech se objevuje také množství neurčitých slovesných tvarů: „Vyjít z baráku a pro stromy nevidět jiný barák. Sednout si na trávu.“²²⁴ Důraz tu není kladen na čas a jeho plynutí, naopak tímto užitím infinitivu je kategorie času vyřazena a pozornost zůstává na samotné činnosti. Dalším krokem k takovému omezení časové ukotvenosti a určenosti je úplné vynechání slovesa, což umocňuje skutečnost, že se nejedná o jednu konkrétní událost nebo situaci a čas tu nehraje roli: „Vysoký rozložitý strom. Náves, lavice, nedělní odpoledne. Stín lípy, devatenácté století“²²⁵, v případě *Ted' něco ze života* slouží i k ilustraci rychlosti změn.²²⁶

Obecně lze u všech tří próz konstatovat, že použití préterita, prézentu a futura není striktně vázáno na minulost, přítomnost a budoucnost, jednotlivé časy zde nejsou pevně přiřazeny k určité časové linii.²²⁷ Slouží zde ke strukturaci zobrazovaného a vzhledem k frekventovaným odbočkám od hlavní linie a jejich následnému větvení je vypravěčka často střídá, aby odlišila jednotlivé vrstvy minulosti. V prózách *Čekání v zástupu* je to zesíleno skutečností, že se zde často prolíná vzpomínání na minulé a snění, proplétání préterita a prézentu je tu ještě rychlejší a zároveň pevnější.

²²³ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 32.

²²⁴ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 45.

²²⁵ Tamtéž, s. 34.

²²⁶ Viz kapitola o kompozici.

²²⁷ „Domnívám se, že systém slovesných časů, třebaže je autonomní vzhledem k času a jeho běžným pojmenováním, netrhá ve všech ohledech pouto se zkušeností času. Vychází z ní a navrácí se k ní“ (Ricoeur, P.: *Hry s časem*, s. 114).

5.1. Časové uspořádání textů

Při popisu časové organizace textů nám pomohou práce G. Genetta a S. Rimmon-Kenanové a dělení anachronií na prolepsy a analepsy, které jsou definovány ve vztahu k hlavní narativní linii.²²⁸ Nejsnáze jsou tyto anachronie pozorovatelné a demonstrovatelné na případu *Psiho vína*, které je na jedné straně rozsáhlejší než jednotlivé povídky *Čekání v zástupu*, ale zároveň kratší než *Ted' něco ze života*, a tedy ne tolik rozvětvené. Vše, co zde bude převážně na *Psím víně* ukázáno, platí o časovém pořádku pro všechny prózy Blažičkové, avšak v různé míře – například próza *Momentka* se vzhledem ke svému charakteru obejde bez prolepsí i analepsí.

5.1.1. Pořádek

Analepse²²⁹ lze rozdělit na heterodiegetické²³⁰ a homodiegetické.²³¹ Pokud jsme za výchozí narativ *Psiho vína* zvolili cestu vypravěčky s rodiči – a totéž platí i pro ostatní prózy –, v díle nacházíme analepsy heterodiegetické, související zejména s osudy lidí, s nimiž se vypravěčka na cestě setkává, okolo nichž projíždí, s nimiž se v *Ted' něco ze života* s Přemkem stýkali. V *Psím víně* jsou takové odbočky často motivované a vázané lokálně, vyvstávají, jak vypravěčka mívá jednotlivá místa, ke kterým se vážou její vzpomínky, které se tak začínají vynořovat, v *Čekání v zástupu* jsou to spíše události.

Jako další opozici Genette vymezuje analepsy vnitřní a vnější; analepsy vnější²³² objevující se v *Psím víně* míří k minulému vůči výchozímu narativu cesty; byť tu jsou i odkazy, které se vztahují k jiným realizacím téže cesty, i ony jsou však minulé vůči této konkrétní cestě. V *Ted' něco ze života* převládají vnitřní analepsy, vnější zahrnují jen několik zmínek o vypravěččině nebo Přemkově dětství: „Celé dětství a mládí jsem byla bohatě obklopená přítomností kýče“,²³³ „Od jeho úmrtí rodinný život nikdy nenabyl předchozí podoby, s bratrem se Přemek viděl jen o prázdninách“.²³⁴ Naopak v textech *Úraz* nebo *Babička se vrátila* převažují vnější analepsy, jelikož výchozí text představuje jen krátký

²²⁸ Ty byly u *Psiho vína* a *Ted' něco ze života* již pojednány, v próze *K lékaři* opět vypravěččina cesta k lékaři a zpět, v *Babička se vrátila* babiččin návrat a vypravěččino reagování na něj atd.

²²⁹ „Každé zpětné připomenutí předchozí události v místě příběhu, kde se zrovna nacházíme“ (Genette, G.: *Rozprava o vyprávění (Esej o metodě)*, s. 315).

²³⁰ Ty se týkají „jedné linie příběhu, a tedy diegetického obsahu odlišného od obsahu ‚výchozího vyprávění‘. Sem patří buď nově uvedené postavy, jejichž předchůdce chce vypravěč osvětlit, [...] nebo postavy na nějaký čas zmizelé z dohledu, jejichž nedávnou minulost je potřeba znovu zachytit“ (Tamtéž, s. 324).

²³¹ „Týkají se stejné akční linie jako výchozí vyprávění. Risk interference je zde evidentní a dokonce zdánlivě nevyhnutelný“ (Tamtéž).

²³² Ty „neriskují interference s výchozím vyprávěním a mají funkci pouze doplňovací, tj. osvětlit čtenáři toho či onoho předchůdce“ (Tamtéž, s. 323).

²³³ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 17.

²³⁴ Tamtéž, s. 368.

časový úsek a jádro povídek leží ve vzpomínkách nebo úvahách vypravěčky o minulých událostech.

Prolepse je pak „každý narativní manévr spočívající ve vyprávění nebo v předčasném vyvolávání události, která má teprve následovat“.²³⁵ V *Psím víně* se tento typ anachronie téměř nevyskytuje, vypravěčka se tu od hlavní vyprávěcí linie zpravidla nevydává s jistotou k událostem, které se teprve odehrají. To však neznamená, že text neobsahuje pohled do budoucnosti – takovéto obrácení je ale spojené s nejistotou, obavami, očekáváním zhoršení a negativních věcí: „Ale zároveň jak otevřu dveře, hřbitov jen s několika řadami hrobů vydýchne prázdnotou, která čeká na zaplnění. Tady je někde místo, kde bude ležet otec i matka. Otec snad ne tak brzy. Hrobník z toho místa ještě sklízí seno. Bude odtud vidět na březový hájek, který teď máme před sebou, je na něj vidět z každého hřbitovního kouta.“²³⁶ Jinak tu bývají očekávání zklamána, budoucnost je spojena s obavami, protože se něco vytrácí a mizí: „A přece mě zvedne z křesla pomyslení, že se nemám bránit, když mě někdo potřebuje, když pro někoho má moje přítomnost takovou cenu; bude to jiné, až Petr vyroste, bude to jiné, až matka umře.“²³⁷

Jako prolepsi bychom případně mohli označit následující krátké úseky, vzhledem k celé výstavbě novely a výše řečenému je také možné vnímat je jako vypravěččiny pochyby, respektive obavy spojené s něčím, co se blíží a navzdory její vůli se stane: „Ale bude to trvat ještě pětadvacet let, než jim bude vyhověno, než se budou dívat do zdí a oken jiných paneláků“,²³⁸ „ale bude hůř, na parkovišti brzy postaví obchodní dům a parkoviště se přesune pod okna naší ložnice [...] v jednu či ve dvě v noci se rozložili ve trávě pod okny – co bude zanedlouho parkoviště“.²³⁹

V knize *Čekání v zástupu* se prolepse objevuje hned v první povídce *Bratr Theodor*, kde vypravěčka s jistotou pronáší, co se stane²⁴⁰: „až se vrátí – nechám je samozřejmě zase vrátit se zpět – budou jiní.“²⁴¹ Jinde se jedná spíše o tušení postav, na základě zažitého opakování variací téže situace je vypravěčce nebo postavám jasné, co nastane: „Ale nenalhal si to, věděl, že to nebyl poslední fůnus, zas půjde přes město v čele průvodu, zas bude řadit pozůstalé, dohlížet na nosiče věnců, určovat, kam co položí na hřbitově.“²⁴² Jinak je i zde

²³⁵ Genette, G.: *Rozprava o vyprávění (Esej o metodě)*, s. 315.

²³⁶ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 28.

²³⁷ Tamtéž, s. 79.

²³⁸ Tamtéž, s. 27.

²³⁹ Tamtéž, s. 96.

²⁴⁰ Jak bylo ale již řečeno, je tomu tak proto, že jejím vlivem se to přihodí, lze to vnímat tedy i jako plán mířený do budoucna.

²⁴¹ Blažíčková, A.: *Bratr Theodor*, s. 8.

²⁴² Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 53.

budoucnost spojena spíše s obavami, popřípadě plány²⁴³: „V čekárně bude jistě víc lidí, někdo bude vycházet, počkám, nepůjdu první a zeptám se, kolik doktorka bere. Když to bude deset korun, půjdu do ordinace, když víc, vrátím se domů“,²⁴⁴ nebo nejistotou: „Co řeknu? Co udělám? [...] Vyhledne odněkud?“²⁴⁵

Stejně tak vnímá vypravěčka v *Ted' něco ze života* svou budoucnost po smrti Přemka, vidina budoucího je spojená s vlastní smrtí: „Dokážu vidět před sebou, že svět se mi neuzavírá definitivně. Že až moje existence bude obtížná nejen mně, ale i mému okolí, a zůstanou mi zbytky sil, dám se dopravit do letadla letícího hodně daleko, žádná Florencie nebo Helsinky, vystoupím, obstarám si povoz, třeba úplně primitivní a nechám se vozit po nějakých vytoužených končinách (Tibet? Nepál? Andy?) s málo lidmi a mnoha horami, až zbylé síly klesnou k nule. O takové tvory se pak postarají ptáci.“²⁴⁶

Oproti tomu ona a Přemek v rámci hlavního narativu hleděli do budoucnosti s vírou nebo nadějí. Ta není spojena se znalostí toho, co má přijít, ale je zobrazena ve spojení s tušením nebo očekáváním: „Ale já s jistotou počítala s tím, že jednou si úplně porozumíme, až budeme jeden o druhém vědět víc, že náš společný základ, podobnost povah, stejná jako její odraz v našem písmu, najde u druhého odezvu a nakonec se navzájem přiblížíme tak, jak jsem to pro život vyžadovala“,²⁴⁷ těšením se a plány: „Neslyšel nerad, že budeme spolu chodit hodně ven, vyrazíme si na delší výlety, jako ty šumavské, začneme zas chodit na výstavy, i když ne na večerní představení, jezdit, kdy si vzpomeneme, do Bechyně. Nějakou drobnější práci by třeba přijal, občas napsal nějaký článek, jen ze zájmu. Plánoval, že bude chodit do bazarů a starožitností a rozprodá mou sbírku skla, bude to naše finanční přílepkování.“²⁴⁸ Přemkovi toto vnímání přímo připisuje vypravěčka: „Důvěra v kladný průběh věcí a v dobrou budoucnost způsobovala, že při zádrhelech politické situace se známí a kamarádi na něj obraceli v naději, že najde na momentálním dění pozitivní stránku.“²⁴⁹

5.1.2. Frekvence

Frekvence v kontextu literární teorie je vztah mezi tím, kolikrát se určitá událost objevuje v příběhu, a tím, kolikrát je vyprávěna v textu; vymezují se tři formy tohoto vztahu – pokud se jednou vypráví to, co se událo jednou, jedná se o singulativní formu. Forma

²⁴³ Opět se tedy jedná o hypotetickou situaci, o nichž byla řeč.

²⁴⁴ Blažíčková, A.: *K lékaři*, s. 19.

²⁴⁵ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 27.

²⁴⁶ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 95.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 25.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 56.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 266.

repetitivní se objevuje, pokud se vícekrát opakuje to, co se odehrálo jednou. Třetím typem je forma iterativní, kdy se jednou vypráví to, co se přihodilo několikrát. Ve všech prózách najdeme formu singulativní, některé skutečnosti se v *Ted' něco ze života* navracejí, nelze však říci, že by byly příkladem repetitivní formy – jedná se spíše o zobecněné pozorování vypravěčky než událost, o níž by se dalo říct, že je opakována, jak je vidět na zmíněném příkladu recitace dětí.

V *Psím víně* i *Ted' něco ze života* převažuje forma iterativní,²⁵⁰ podhoubí textů tvoří právě ony zvyky a opakování: „Bylo samozřejmostí, nezasluhující povšimnutí, že babička je vždycky ne-li v dobré náladě, tedy ne ve špatné, že i když jí srdce bušilo v záchvatu, šhubavě a nepravidelně, neuslyšíme slůvko strachu nebo vzdechy, že bude leda mrtvé ticho; vyčkávali jsme pokaždé, jak to dopadne tentokrát.“²⁵¹

Nejčastěji signalizují, že se jedná o opakované události, zmíněné výrazy, které bychom z jazykovědného pohledu označili jako příslovečná určení (času): „často“, „občas“, „pokaždé“, „vždycky“, „mnohdy“, „jindy“, „každý večer“, „kdykoli“, „nikdy“, „každý rok“, „týdně“ atd. Užívání těchto výrazů podporuje dojem, že dané události se dějí opakovaně, ale jsou povětšinou zobrazovány v jedné své realizaci. Výrazy jako „jindy“ nebo „mnohdy“ pak poukazují i na variantnost událostí, nejedná se o jednotvárné šablony, ale cyklické návraty s vlastním rytmem: „Můj dědeček se vrátil z války s malárií a ještě doma míval dlouhé horečky, zažila jsem až následek těch horeček, v náprsní kapse nosil stříbrnou krabičku s průhlednými červenými kuličkami, nitroglycerin, bral ho, když bylo zle, ušel v jednom zátahu asi dvacet kroků, pak se musel zastavit, odpočinou si a vydýchat se, pak zas dalších pár metrů, tak měl svoje cesty rozkouskované, tak nikdy nemohl zapomenout, že není zdrav. Jindy musel ležet, volali jsme doktora, klekala jsem v sednici na vydrhnuté podlaze před bílou porcelánovou Pannou Marií s červenými papírovými růžemi složenými v půloblouku kolem celé postavy, před všemocnou Boží Matkou, zasklenou do krabice s vymalovaným pozadím, otevřenou skálou, a modlila se k té sošce, aby uzdravila dědečka, anebo ne snad uzdravila, v tak velký zázrak jsem ani jako dítě nedokázala doufat, ale aspoň dala, aby mu bylo líp, aby nebyl strach, že umře.“²⁵² I pozornost detailům v citované pasáži je dána opakováním a navracením dané situace, ne zaujetím jimi pro jejich jedinečnost; tvoří důvěrně známé prostředí známých událostí.

Ke stejnému efektu vede i používání iterativ a k představení události jako opakujících se postačuje i nedokonavý vid obecně. Například hned v úvodních částech *Psího vína* čteme

²⁵⁰ Ta kromě známého prostředí a událostí souvisí také se znalostí postav a vztahy s nimi, jak o tom byla řeč.

²⁵¹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 84.

²⁵² Tamtéž, s. 77.

pasáž, kde větší vliv než gramatický čas má právě nedokonavost slovesa: „I když spím daleko od ní, při zlém snu volám Mami! Mami! Na posteli metr ode mne spí jedno, na druhé druhé dítě. Muž vedle v pokoji. Ona sto dvacet kilometrů na jih. Ji volám o pomoc. Čím dál nemocnější. Neschopnou vyjít na vlastních nohách před dům.“²⁵³

5.1.3. Cykličnost v *Psím víně*

S častým použitím iterativní formy souvisí cykličnost, která je v textu *Psího vína* důležitá nejen v běhu času, tak jak je zobrazen vypravěčkou, ale také ve výstavbě textu.

Samotný výchozí narativ obsahuje několik opakujících se výrazů a popisů, navíc je ilustrován jako jeden cyklus, vychází se a navrácí do stejného bodu.²⁵⁴ Ve vypravěččině přístupu sice nacházíme vědomí toho, že se vše někam posouvá – jednotlivé lidské životy tak také postupují vpřed, ale do oné cykličnosti jsou vpleteny, jsou inherentní součástí většího celku, viz již citovaný příklad s Rajkou a Bobíkem nebo panem Novotným. Vedle toho je cykličnost přítomna jako princip také v jednotlivých životech postav, tak se uzavírá kruh například i v jedné oblasti života babičky, jejíž kostým získá na maškarním bále v Praze cenu: „Tak babička při svém posledním výletu dobyla Prahu, která jí vzdorovala zamlada, a než odjela, nachodila toho po pražských ulicích tolik a bylo jí tak dobře, že mě ani nenapadlo, že víc už nebude na takovou cestu ani pomyšlení, že přijdou brzy horší časy.“²⁵⁵

Také na úrovni jazykové výstavby textu nalezneme navracející se výrazy – tak se opakuje věta „Blaze tomu, kdo nic nemá“,²⁵⁶ modelující vyznění událostí popisovaných v daném úseku textu; stejně jako téměř v závěru knihy: „Vnutkává pocit, že zas bude dobře, když už jednou bylo, a když už nebude, že aspoň bylo“,²⁵⁷ respektive: „A mohla jsem je nadlehčit pomyšlením, že zas bude dobře, když v minulosti bylo, a jestli už nebude, tak aspoň bylo.“²⁵⁸ Začátek a konec novely *Psí víno* jsou také zrcadlovými variacemi: „Od školy se nám smáli kluci. Matka po betonové zídce kolem schodů přešla jako provazolezec do odklopené korby“,²⁵⁹ „Otec mi hodí opratě a vyběhne odemknout předsíňové dveře, matka opatrně jako

²⁵³ Tamtéž, s. 12.

²⁵⁴ A koresponduje s událostmi v novele – i ona má bod obratu, cesta tam se mění v cestu zpátky: „Příliv. Ale teď odliv. Cesta tam, cesta zpátky. Tam: napětí, očekávání, co všechno se může stát, co může zvenci přijít. Cestou zpátky jako bych jen kladla nohy do vlastních stop, je po boji. Ústup“ (Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 57). Obě části cesty se pojí s určitými ustálenými vjemy, vážícími se na to, zda rodina míří do města, nebo z města.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 49.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 37.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 88.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 89.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 8.

provazochodec překračuje půlmetrovou vzdálenost z korby na zídku schodů. Na krátkých opratích držím křečovitě Rajku, aby necukla. Od školy se nám smějí kluci“.²⁶⁰

5.1.4. Trvání

Trvání je v literární teorii časoprostorový vztah mezi trváním v příběhu a délkou textu, který je mu věnován. Tento vztah lze měřit pomocí tempa, které zakládá dvě modifikace – zpomalení a zrychlení, možná je také například elipsa, tedy vynechání, nebo shrnutí.

V prózách nalezneme oproti tempu udanému většinou textu zpomalení, nebo naopak zrychlení a shrnutí delšího časového úseku, často ilustrující opakované činnosti a ukazující už jen výsledek tohoto delšího procesu: „To dříví sem nikdo nenanosil najednou, kusy se sobě nepodobají, dá se na nich zkoumat, jakou všemožnou podobu na sebe může vzít dřevo, něco vyplavila řeka, něco padlo v lese, něco přitáhla majitelka ze skládky odpadků.“²⁶¹

V *Psím víně* převládající tempo, kdy vypravěčka svižně přehlíží minulost, souvisí i se scelujícím pohledem, který je dán právě oním „vzpomínáním“, obracením se k uzavřeným věcem minulým. Také v *Ted' něco ze života* je minulé uzavřené, zde se však vypravěčka snaží prožité co nejlépe pro sebe zachytit, projevuje se to ale spíše detailností zaznamenávání, ani zde vypravěčka nepřikládá konkrétním událostem dramatický efekt, čtenář není napínán, naopak vypravěčka volí krátké a věcné shrnutí, tak je schopna zaznamenat celý lidský život na několika řádcích.

Jak bylo zmíněno, výstavba textů i způsob zobrazování mají svoji logiku, stejně tak je tomu i v případě zrychlení nebo zpomalení časového proudu – detailní zaměření vypravěččiny pozornosti, tedy zpomalení, není nezbytně spojeno s tím, co má pro plynutí popisovaných událostí nebo děje stěžejní význam, a vedle toho jsou mnohé situace s výrazným dopadem na vypravěčku nebo postavy zprostředkovány ve zrychleném tempu – jako v *Ted' něco ze života* události okolo sametové revoluce, kde vypravěčka v rychlém sledu zprostředkovává zejména osudy členů své rodiny v onom krátkém a vymezeném období, dynamické tempo se vyskytuje také u popisu snahy vydat texty Jana Tesaře a přesvědčit ho o návratu do Československa. Stejně jako v *Psím víně* její pozornost okolní přírodě a prostředí často zpomaluje a ukazuje detailní zaujetí, zatímco lidské osudy a životy (cizích) jsou kondenzovány.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 108.

²⁶¹ Tamtéž, s. 40.

5.2. Změny

Tam, kde v *Psím víně* nacházíme zpomalení při popisu určitých událostí nebo konverzací, se často jedná o onu zmíněnou iterativní formu, která navíc slouží jako doklad vypravěčkou deklarovaných vlastností postav, nebo je to událost, která je mezníkem dvou stavů. Bod zlomu, který je důležitý právě ve vztahu k těm okolním dlouhotrvajícím nebo opakujícím se stavům, ne sám o sobě: „Jana taky přišla na to, že umře. [...] – Tak umřem, řekla, – budeme v hrobečku. Mohla to říct ve starořečtině, s takovým to bylo vysloveno klidem. Ne tak Petr. Jakmile jednou na tu myšlenku přišel, vracel se k ní každý den. Hlavně večer, unavený, v posteli, plakal a nemohl usnout. Nevoloal mě třeba ani, nechtěl mě trápit, jen si sám pod peřinou zoufal. Jindy Jana na nás křičela, nemůžu spát, Petr už zase brečí. Všechno se dá vysvětlit, na nemoc jsou léky, na zlého psa maminka, ale co je na smrt? Chtěla jsem ho uklidnit, má takový zájem o stroje, teď v Americe vynalezli jeden, v kterém se člověk zmrazí, a až se najdou léky na nemoc, můžou ho rozmrazit a uzdravit. V Rumunsku jedna paní léčí staré lidi novokainem, i starým dědečkům zčernají šedivé vlasy, udělají stojku. Žádný argument neobsahoval: ty neumřeš. Nikdy. Nedal se opít rohlíkem. Chtěl slyšet právě to: ty ne. I když se mi to nehodí, utěšoval se celý popletený, nechám se zmrznout, dám si načernit vlasy. Jana volala z pokoje, Petr zase brečí. Podívej se, řekla jsem mu, nebyl večer, ale odpoledne, na své trápení právě vůbec nemyslel, něco ti povím. Zatím každý, kdo žil na téhle zemi, nakonec umřel. Ty nebudeš výjimka. Umřeš taky. Koukej si i tak život co nejlíp užít. Já taky umřu, a dřív, a netrápím se. (Aspoň nebrečím večer na posteli, bylo by pravdivější říct.) Až budeš starý, budeš všechno brát jinak, smrt ti už nebude připadat tak zlá, víc se s ní smíříš. Jsi moc malý na to, abys myslel na smrt, teďka si uživej, na všechno máš dost času. Začal nabírat. To když jsem říkala, že on nebude výjimka. Pak přestal. Kdoví, co si z mých slov spředl v hlavě, ale víckrát nezaplakal a na nic se nezeptal.“²⁶²

Svět *Psího vína* je světem opakujících se činností, světem určitého plynutí, které je jen občas narušeno událostí, která sama o sobě nepoutá vypravěččinu pozornost, naopak vedle onoho cyklického ustupuje do pozadí. Pokud vstoupí nová skutečnost, stane se z ní zvyk, jednoduše už to není jako dřív, opakujícím se je teď něco jiného: „Je pravda, že její stálé deprese se najednou změnily v neuvěřitelný klid. [...] Vždycky vynikal v tvrdém spaní, ještě teď by prospal celou noc bez probuzení jako dítě. Každý večer usne s brýlemi na nose, noviny v ruce, obvykle hned, jak je otevře, musím vstávat, zhasínat mu, sundávat brýle. [...] Matčin klid mě těší i mate. Rozhodně je to něco nového, co u ní nebylo zvykem.“²⁶³

²⁶² Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 38–39.

²⁶³ Tamtéž, s. 36.

Zatímco v *Psím víně* je pozornost věnována zejména cyklickému opakování a navracení událostí odehrávajících se v minulosti, *Ted' něco ze života* a pasáže z povídek *Čekání v zástupu* pojí jiný rys. Tím je vzpomínání na dobu před určitou zlomovou událostí, jíž je v *Ted' něco ze života* smrt Přemka, která vše mění, například v povídce *K lékaři* je jí nástup vypravěččiny nemoci, která tvoří životní předěl i ve všech ostatních textech, kde se objevuje.

Tyto změny, jakkoliv náhlé a nečekané, vnímá vypravěčka bez (sebe)lítosti a jako danost, přestože jsou pro ni nepříjemné a omezující, jak je tomu u nemoci, nebo v případě smrti blízkých znamenají (další) ztrátu jistoty, bezpečí a známého: „Tenhle detail je z těch, o nichž nemůžu uvěřit, že se víckrát nebudou v mém životě opakovat.“²⁶⁴

Také v *Psím víně* s koncem textu přicházejí změny, z vypravěččina světa se stává svět minulosti, změny zde jsou ale pozvolné, ne prudké. Hned úvodní pasáže novely ukazují, že změny pro vypravěčku neznačí nic negativního, jen prostě jiného: „Otec začal jezdit pro mléko po obědě. Léta jezdil ráno, a to ona s ním nemohla jet, po ránu jí bylo nejhůř. [...] Ale po obědě si troufla, už byla zima, koupila si tepláky a pod kabát ušila chalát.“²⁶⁵ Jsou součástí přirozeného plynutí a běhu věcí, je to přeskupení jednoho trvání a zvyků do jiného: „Je stálá a vždy nová jako voda v řece.“²⁶⁶ Stále tu zůstává vypravěččina důvěra v návrat a trvalost hodnot: „Minulost se sama umí bránit, aby byla zrušena. Když se stane, že starší cennější vrstvu překryje nový nátěr, stačí, aby uplynul nedlouhý čas, a nová vrstva začne opadávat, objeví se původní obraz, jen trochu poškozený a změněný, anebo vůbec ne.“²⁶⁷

To jde ruku v ruce s časovou neurčeností nebo neukotveností, není podstatné, kdy se dané události udály, stejně tak je tomu také v povídkách *Čekání v zástupu*, na konkrétním čase zde nezáleží, jak to ilustruje například věta ze stejnojmenné povídky: „Okna byla doposud anebo už zase rozbitá.“²⁶⁸ Jinak je tomu v *Ted' něco ze života*, kde i vzhledem k charakteru textu vypravěčka oproti *Psímu vínu* i *Čekání v zástupu* zaznamenává rozsáhlé období. I v rámci něj jsou zobrazeny události a situace, které se opakovaly, oproti ostatním prózám se zde však setkáváme s častou datací. Převážně se jedná pouze o roky, ale jak se ve svém vyprávění vypravěčka přibližuje své aktuální pozici, tak se čím dál tím více upíná k přesnému určování dat. Objevují se tak přesné dny, kdy se detailně přiblížené události zejména konce Přemkova života odehrávaly, tempo se tedy zpomaluje, vypravěčka se důsledněji drží hlavní linie, v níž jako by se pokoušela přesným popisem uplynulé zadržet nebo vrátit.

²⁶⁴ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 135.

²⁶⁵ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 8.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 54.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 88.

²⁶⁸ Blažičková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 41.

6. Prostor

„Já žila od dětství na malém městě, které se pro mě
za léta stalo jakýmsi zmenšeným modelem světa.“

(*Ted' něco ze života*, s. 14)

Zatímco kromě *Ted' něco ze života* v textech Anny Blažičkové nehraje přesné časové určení důležitou roli, prostorově jsou texty výrazně ukotveny. V *Psím víně* jsou odbočky od hlavní linie, které obsahují vzpomínky, motivovány právě lokálně a stejně tak návraty zpět k této linii se často odehrávají ve chvíli, kdy vypravěčka s rodiči mívá místo, které poskytne základ pro další narativní odbočku.

Nejde nezbytně o zasazení děje nebo událostí na reálně existující místa, přestože v *Ted' něco ze života* se vypravěčka spolu se svou rodinou pohybuje mezi městy Praha a Bechyně, která opakovaně jmenuje, v textu figurují konkrétní místa: „Když byl v Praze sám, chodil večer po městě s Vaškem Šaškem, na večeri do Alhambry, ne nahoru, ale do malé místnosti dole“,²⁶⁹ „Postupně se mnou začal podnikat krátké, jednoduché cesty tramvají, na Letnou, jezdili jsme i na Ladronku, na Smíchov“. ²⁷⁰ Stejně jako u postav se nebudeme zabývat tím, nakolik vypravěččin popis odpovídá podobě zmiňovaných míst, soustředíme se na to, jak pracuje s místním určením.

6.1. Známa místa

Prahu a Bechyni, jako jinde nepojmenovaná známá města a vesnice, vypravěčka nepopisuje z ptáčích perspektiv jako celek, pokud se pohybuje v exteriéru, zaměřuje se na detail, místa registruje, jak okolo nich prochází nebo projíždí, čtenář jako by se díval jejíma očima, zprostředkovává, co vidí a na co se zaměřil její pohled: „Jdu od nádraží směrem k náměstí, náš dům je asi uprostřed. Ne už ten doškový, ale nový, jednopatrový, velký, honosný, jak se sluší na dům na hlavní třídě, Bílý dům, jak mu říká paní Zemanová, prodavačka z Elektry, s takřka bílou fasádou, trochu do žluta, ovšem, za pár let pěkně zčernala, aspoň na straně k silnici. Ulice je vylámaná do zubů, velkorysý plán určil staré

²⁶⁹ Blažičková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 26.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 284.

domy zbourat a nové stavět o dvacet metrů zpátky.“²⁷¹ Jedná se o místa, která jsou součástí každodenního života vypravěčky nebo hlavní postavy, ocitala se v nich opakovaně, má k nim vztah.

Zejména v *Ted' něco ze života* prostorové symbolizuje onu znalost, domov, jsou to kulisy, v nichž se odehrával příběh společného života, tak se například vrací „Ústav“ atd. Tato místa jsou často popsána s pozorností věnovanou detailům interiéru: „Rádi jsme spolu s Přemkem chodili do univerzitní knihovny, do studovny, nádherné místnosti hned u vchodu, ted' jsou tam katalogy. V tichu u stolečků s lampami jsme si studovali. Já sedala ráda i ve slovanském semináři na fakultě, pod oknem u stolku s jedinou židlí“,²⁷² „Byt byl, až na družstevní zařízení kuchyně a skříně ve zdi, dokonale prázdný, Přemek spal na spartakiádním lehátku a já na vršku od gauče, kdysi majetek Šaškových, z něhož už padala tráva. Aleš Haman nám dal pěknou stojací lampu, ještě je v Přemkově pokoji. V kuchyni krom umakartové linky byl stůl, součást jakéhosi špajzu, Přemek u něj už první den – když ráno přivezl taxíkem od Míkových ze Spořilova, kde jsme čtyři měsíce bydleli, našich pár věcí – přes den pracoval. Dvě židle nám darovala jeho teta Olga“.²⁷³

Jak je patrné z citovaného, místa nebo jejich části jsou navázané na vzpomínky: „Do jílu na chodníku dneska už schovaného pod beton jsem čmárala panáky na skákání a ryla podpatkem dolík na kuličky, chodila jsem tudy do školy, házela mincí na čáru a v každém baráku měla kamarády. Na téhle ulici, kam až má paměť sahá, měla tři sta let starý doškový baráček s hospodářstvím moje babička, byl to nejstarší dům v městě, pro obdiv nebo pro smích, jak pro koho“,²⁷⁴ i místa sama mají paměť, příběhy: „Věci, po nichž v kostele bloudila pohledem, byly přítomny zapomenutým obřadům a dávnému konání těch, co je stvořili, pozlacovali, omývali z prachu, uchovávali a používali, lidé zemřeli, předměty zůstaly. Ale kdo z nich vypáčí, čeho se kdy účastnily, jedinou příhodu nebo její zlomek?“²⁷⁵ „Hlavní ulice, střed města, pamatuje různé časy“.²⁷⁶

Pokud nejsou místa spojena se vzpomínkami, jsou prostředkována skrze pocity a vnímání vypravěčky nebo postav: „Chodila sem proto, že se jí tu líbilo, ne že by musela, její pomoc nebyla pro otce nijak zvlášť důležitá. Působilo tu na ni ticho a klid, nehybnost

²⁷¹ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

²⁷² Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 33.

²⁷³ Tamtéž, s. 8.

²⁷⁴ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

²⁷⁵ Blažíčková, A.: *Slepá okna*, s. 96.

²⁷⁶ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25. Vlastní příběh mají i věci: „tahle dneska zprohýbaná konev, s níž chodíme s dětmi do lesa na maliny, má vlastní spletitý životopis; neptám se, co vypráví ráno koupený igelitový pytlík s modrým tiskem a ustriženým rohem večer popelnici“ (Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 100). K dalšímu z příběhů věcí odkazuje i personifikace v názvu povídky *Slepá okna*.

a rozklad, který se prožíral vším, a zároveň i jakási posvátnost mrtvého místa, zmocňovala se jí úcta podobná té, s níž v dětství vcházela do kostela na náměstí, ani ne tak se modlit, i když to také, jako spíš pozorovat květiny a svíce na oltářích, zlaté okrasy a paprsky nad hlavami zmučených světců, jejich oči nechtěly vidět nic z pozemského světa a s poslední nadějí se obracely k nebi. Tenkrát by jí byly celkem lhostejné kamenné kroupky a hlavice sloupů, kdyby v každém předmětu netušila snad provždy uzavřenou minulost a skrytý význam, který, jak si myslela, se odhaluje jen nejpozornějším a nejpokornějším.²⁷⁷ Opět jsou zde přítomny detaily interiéru kostela, stejně jako venkovního prostoru, ale skrze to, co znamenají pro postavu a jak ona je vnímá.

Popisy známých míst většinou nesou stopy pocitů ztráty, postupného mizení,²⁷⁸ právě na nich je citelný běh času, nejen v množství vzpomínek a zážitků s nimi spojených, ale také v jejich proměně, ať už zamýšlené: „To už jsme stavěli a její domek stál v cestě, víc než polovina ho musela pryč, ubourali jsme ho, sednici, přístěnek, komoru i kus síně, zbyla jen kdysi černá kuchyň, z které babička udělala bílou, a malá síňka s cihlami na podlaze, kam se vešly jen dvě postele, ve dveřích se muselo vyříznout okénko, aby tam nebyla úplná tma“,²⁷⁹ nebo neplánované: „Když jsme po ‚revoluci‘ tudy projížděli, před pěti, šesti lety, náves znovu zaznamenala přerod – vypadala jako střelnice, proti někdejšímu hřbitovu levný hotýlek, na místě mnou stokrát zprohlážené starodávné stylové chalupy s těžko už se šourající majitelkou teď do silnice vyhřezla přehlídka hrůzného příhraničního zboží.“²⁸⁰

6.2. Nová nebo cizí místa

Vypravěčka v *Ted' něco ze života* navštěvuje i místa jí do té doby cizí – příkladem je výlet do rodných míst Přemka nebo první cesta právě na Šumavu: „Jeli jsme tenkrát do Stráže z Bechyně autem, přes Vimperk, Kvildu, Filipovu Huť, Modravu i Srní, Čenkovu Pilu, Rejštejn. Já jsem na kopci nad Kvildou poznala, že jsme tudy jeli s rodiči po válce v roce 1946 naší Pragovkou. A zlomový bod byl most přes Vydru u Antýglu, tady jsem při pohledu na divokou vodu tříštící se přes omleté kameny pochopila, jakou Šumavu chci vidět, což se shodovalo s Přemkovými pocity. Ale tehdy jsme jeli do Hojsovy Stráže. Odtud jsme denně

²⁷⁷ Blažíčková, A.: *Slepá okna*, s. 96.

²⁷⁸ V *Psím víně* je to spojené s pronikáním změn z města, které se kříží s dosavadním životním rytmem a tím, jaký život tu znali. To ovlivňuje postavy, které se ale nemění, a tedy se s prostředím navzájem vzdalují: „Loni na Nový rok vyšla za otcem ven a plakala. Co je jí, ptala jsem se otce. Netěší ji tenhle svět, odpověděl, když jsme vyjížděli vršíkem vzhůru, nerozumí mu prý, lidi se změnili, všechno. A ona je pořád stejná, jako zamlada“ (Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 53).

²⁷⁹ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 26.

²⁸⁰ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 208.

někam putovali, do Železné Rudy, na Špičák, lanovkou na Pancíř, jako z rogalu se dala přehlédnout Šumava až za hranice, na Černé jezero, znovu do Železné Rudy a znovu do sklářského muzea, pak procházky nad Hojsovou Stráží, Nýrsko, Klatovy.“²⁸¹ Přestože se jedná spíše o výčet míst, je zde stále přítomna pozornost detailu, patrný je rys objevování nového.

Ten obsahuje i závěrečný text *Čekání v zástupu*,²⁸² povídka *Hory a moře*, která připomíná zmíněné cesty vypravěčky *Ted' něco ze života*, také zde se postava poprvé seznamuje s novým místem a i způsob zobrazení zde koresponduje s výše řečeným: „Všechno bylo jiné, než očekávala. Ale všechno bylo opět jinak, než se jí zdálo na první pohled. V poledne se černý písek rozpálil a nebylo možné po něm přejít bosýma nohama. Za pláží se už neshraboval, válely se v něm černé nevzhledné škeble, otevřené i neotevřené, a hnědé, jakoby shnilé chalupy, taky klacky a smetí, ohlazené kamínky a střepy a všude mezi tím spousta malých bílých mušlí, i písek místy byl bílý a čistý, byly v něm přesypy a prorážely jím bodláky a suchá tráva.“²⁸³

V povídkách *Čekání v zástupu* má prostorové určení důležitější postavení, otevírá se jím polovina textů: „Kreslírna je plná lidí ve věku kolem osmnácti let, poznávám mezi nimi dávné známé z různých období mého života“,²⁸⁴ „Hlavní ulice, střed města, pamatuje různé časy“,²⁸⁵ „Dům První pomoci stál na rohu“,²⁸⁶ „Rostliny a byliny zpustlých míst, léta je nikdo nekosil ani netrhal. Bujné a vysoké v koutech, kudy se nechodilo, zašlapané do jílu na cestách od chléva ke stodole a k vratům“,²⁸⁷ „Hala velkého nádraží – chodba od hlavního vchodu v modravém elektrickém světle – okna propouštějí řídnoucí tmu, svit pouličních lamp a ztlumený zvuk aut a tramvají“.²⁸⁸ Ať už jsou tato místa známá,²⁸⁹ prošla změnou, nebo jsou cizí, vypravěčka se nezaměřuje na to, kde se nachází, důležitá není situovanost těchto míst, ale opět pozornost věnovaná jejich detailnímu zachycení.

²⁸¹ Tamtéž, s. 205.

²⁸² V povídce *K lékaři* neprobíhá seznamování se s novým místem, ale z cizího prostoru čekárny u lékařky se s vypravěččiným rozpomínáním stává místo již navštívené.

²⁸³ Blažičková, A.: *Hory a moře*, s. 112.

²⁸⁴ Blažičková, A.: *Kuřecí peří*, s. 11.

²⁸⁵ Blažičková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

²⁸⁶ Blažičková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 37.

²⁸⁷ Blažičková, A.: *Slepá okna*, s. 95.

²⁸⁸ Blažičková, A.: *Momentka*, s. 101.

²⁸⁹ Ta vzhledem k charakteru povídek *Čekání v zástupu* v nich na rozdíl od *Ted' něco ze života* nebo *Psiho vína* méně často souvisí např. s pocitem bezpečí nebo rodinným zázemím, tyto prostory jsou v povídkách přítomny výrazněji samy za sebe, častěji zde nacházíme místa cizí bez vazby vypravěčky nebo hlavní postavy.

6.3. Město a venkov

Praha a Bechyně, dva velké prostory vracející se v *Ted' něco ze života*, obě reprezentují vypravěččin domov. Praha ten související s Přemkem; začátky jejího pražského studia a seznámení s Přemkem tvoří počáteční bod celého vyprávěného příběhu. Bechyně je pak domov spojený s rodiči, místo vypravěččiných kořenů, je to místo bezpečí a klidu, dětství. Zde je vypravěčka mnohem více vpletena do vztahů s ostatními, do tradic, které venkov a přírodu s ním spojenou v prózách Blažíčkové charakterizují primárně, jak bude ukázáno na *Psím víně*. Přestože se ve své podstatě tato dvě místa od sebe liší a každé z nich má vypravěčka spojené s jinými pocity, nejsou v jejím způsobu zobrazení stavěna proti sobě. Každé z nich souzní s jinou polohou její osobnosti, na každém z nich vystupuje do popředí jiná její role, ale ta místa se doplňují, jsou komplementární, nestojí vůči sobě v opozici. Stejně tak je život vypravěčky v povídce *Babička se vrátila* rozdělen mezi dvě místa, ona však výrazněji patří k jednomu z nich: „Nenarodila jsem se tady, dokonce ani ne v tomhle městě, na téhle ulici bydlím jen pár let, ke všemu vždycky jen polovinu roku; druhou trávím v jiném městě, to by mělo už být mým domovem.“²⁹⁰

V *Psím víně* se také objevují dva velké prostorové celky, blíže nepojmenované, venkov a město. Město a městský život mají v novele mnohem méně prostoru a menší roli, i na vymezeném prostoru je však patrné, že k venkovu stojí v protikladu, který se projevuje zejména skrze životy lidí a jejich plynutí, vnímání ubíhání času. Přestože oba jsou součástí vypravěččina života, na rozdíl od *Ted' něco ze života* se tu nedoplňují, ale stojí proti sobě a jsou odděleny hranicí. Stejně tak je tomu v *Čekání v zástupu*, kde se rozdíl města a přírody projevuje zejména skrze vnímání a pocity postavy.

Vypravěčka v *Psím víně* stojí na pomezí těchto prostorů – je z venkovského prostředí, ale žije ve městě. Sama sebe opakovaně situuje mezi tyto dva světy, cele nepatří ani do jednoho z nich: „Město k nim promlouvá jinými hlasy než ke mně, neznám ty hlasy, nerozumím jim. Má dcera a syn slyší, co já neslyším, tak jako já nevidím stromy, které vidí moje matka, i když se díváme obě na tytéž.“²⁹¹ Možná ale i to přispívá k její schopnosti jejich fungování nahlédnout a zachytit. Hranici těchto dvou světů, kterou při cestě s rodiči jako by fyzicky překračovala, si uvědomuje: „Já cítím úlevu až za továrnou. Jiný vzduch. Pod obrovitým dýmajícím komínem. Volněji se dýchá. Ostatně vítr nese kouř stranou, nad řeku. Plotem továrny končí město. Teprve tady je konec s člověčinou, pilnou, všezvědnou, vším se požírající, která natírá zdi a ploty, vyšťárá milimetrový diamant kilometr pod zemí, loví

²⁹⁰ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

²⁹¹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 100–101.

v kanálech, hloubí, vrtá, piluje, vyrábí, vyrábí a nikdy nemá dost. Konec pohledům, které by mohly dohlédnout z města, dobráckým, šedě zakaleným, zeleným, zažloutlým po zánětu jater, šilhavým. Tady se mění hodnota všech věcí, klesá, stoupá nebo mizí. Papír je cár, který ani do stoky nepatří. Prázdný papír. Popsaný papír. Rovnostejné, zahrabat do země a přikrýt kamenem. Jak tě to učili v mládí u skautů. A když ho necháš, aby lítal strništěm a nabodl se na trní, taky jedno. Slunce a déšť si s ním poradí.²⁹² Kromě toho, že toto překročení sama na sobě pocituje, také ovlivňuje ji samotnou, jako kdo se identifikuje²⁹³: „I já se měním. Pomalu, ne hned za hranicí města, a úplně, jen když jsem sama. Nejsem matka, která málo dbá, aby se syn zlepšil v psaní. Čtyřicetiletá ženská, která se vždy v úterý odpoledne ob čtrnáct dní zapisuje na praní ve společné prádelně. Která nosí nebarevné šaty, trochu moc levné. Nejsem sousedka, známá, od pohledu povědomá. Jsem jenom člověk v polích, který neříká nic a nechce nic. Jde, slyší a vidí. Jako vrána, která letí. Stojí. Letí. Špatná hospodyně. Špatná matka. Špatná manželka. Špatná učitelka. Stejně jako dobrá učitelka, dobrá matka, manželka i hospodyně.“²⁹⁴ Ve své existenci ve městě je tu člověk vymezen tím, co je, jaká je jemu připisovaná role, patrné je tedy ono propojení člověka a prostoru. Na venkově je stěžejní, co člověk dělá, jaké činnosti opakuje – proto se to v popisech venkovských obyvatel hemží slovesy pro různé činnosti a pohyby, to udává jejich identitu, spolu s úctou k tradici a danému pořádku je to odlišuje od lidí z města a opakovaně je to tematizováno: „Práce byla jeho jediná zábava, zprvu, později i pití, od dětství dřel, jak se to naučil u sedláků, měl jí vždycky dost, moc lidí chtělo pomoci. I žena mu kvůli tomu utekla, prý taková městská, ne zrovna k němu“,²⁹⁵ „Chalupu obývá nějaký ouřada z Prahy [...] Jeho paní to tady dala trochu dohromady, než sem přestala jezdit. Stěžovala si mi na nehty ulámané při práci v zahradě“.²⁹⁶

6.4. Vztah člověka a míst

Z citovaných ukázek je patrné, jak jsou s prostorem, k němuž patří, spojeny postavy, jak je tento prostor ovlivňuje.²⁹⁷ Vypravěčky to samy o sobě několikrát pronesou, známý životní prostor stojí v jejich základech a je vnímán doslova jako zmenšenina celého světa:

²⁹² Tamtéž, s. 23.

²⁹³ Stejně jako v *Ted' něco ze života* tedy v různých prostorech převažuje jiná část vypravěčiny osobnosti nebo jiná role. Zde je tento rozdíl ale vnímán výrazněji, venkov je spojen s větší svobodou a uvolněním se právě ze jmenovaných rolí.

²⁹⁴ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 23–24.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 24.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 29.

²⁹⁷ „Prostředí postavu ‚podtrhuje‘, v obvyklém přeneseném smyslu tohoto výrazu – je místem a souborem objektů, ‚proti nimž‘ se příslušným způsobem ukazují její činy a vášně“ (Chatman, S. B. : *Příběh a diskurs*, s. 145).

„Kdyby zůstal doma a nedostal se do Jedličkova ústavu, o socialismu by se dověděl víc, Žďár by pro něj, jako pro mě Bechyně, byl zmenšeným obrazem světa“,²⁹⁸ „já žila od dětství na malém městě, které se pro mě za léta stalo jakýmsi zmenšeným modelem světa“,²⁹⁹ „Jenže zrovna tahle ulice je pro mne hlavní třída mého života a zeměkoule“. ³⁰⁰

Postavy jsou tu s určitým prostředím pevně spjaty, přejímají jeho životní rytmus, ten venkovský je vázaný na přírodu, v *Pším víně* zobrazený jako výrazně cyklický. Obecně jsou v textech Blažíčkové důležité kořeny a rodinné zázemí, vztah prostoru a postav však není jen jednosměrný, tedy nejde pouze o pohyb směrem od místa k životu k chování postav, jak tomu je u *Psiho vína*, kde se vypravěčka (respektive to, jak se cítí) mění v závislosti na prostředí, v němž se nachází. V případě některých, zejména „babiček“, tedy z *Ted' něco ze života*, *Psiho vína* i povídky *Babička se vrátila*, k sobě postava a prostor patří téměř neoddělitelně, místo tvoří jeden z výrazných atributů postavy, propojení je tu těsné – jakmile se babiččin stav v *Pším víně* začne zhoršovat, její prostor k životu se zmenšuje: „Prostor kolem ní byl užší a užší. Už nejenom pole a les měla zakázané, nedosažitelnou se stala i zahrada a dvůr. Na kuchyň a na síň se směstnal babiččin životní prostor, a ještě dobré bylo, když si ze síně – měla tam po tom, co jsme začali stavět a ubourali sednici s přístěnkem, svou postel – došla do kuchyně sama. Nakonec jsme ji museli posadit u postele na židli a donést do kuchyně do křesla, někdy nedokázala ani to, zůstala v síni ležet, jen a jen postel babičce z celého širého světa pak zbyla.“³⁰¹ V povídce *Babička se vrátila* se období babiččina chátrání a následně smrti kryje s dobou přestavby jejího domku. Stejně tak, tentokrát ale doslovně, se fyzicky zmenšuje prostor, který má k dispozici vypravěčka v povídce *K lékaři*: „Kolem mě už stojí kolik lidí a pozorují mě, zdá se jim asi, že se moc loudám. Vlastně nikomu nevěnují tolik pozornosti jako mně, nechci jim uvolnit místo, chci je zdržovat, jsem nápadná svou pomalostí a oni v ní vidí záměr, namířený proti nim. Už je jich kolem mě hradba, nevidím ani stěny ze skla. [...] Bojím se zdvihnout hlavu a prohlédnout si ty, co jsou mi tak blízko, cítím za krkem jejich dech, jejich těla až u svých rukou, můžu jimi hýbat jen tak, že se těch natěsnaných těl dotýkám. Sálá z nich pach a teplo.“³⁰²

Velmi důležitým prostorem pro vypravěčky i postavy je příroda, která je tu místem klidu, jsou v ní samy sebou, popřípadě s ní i splývají: „Postupně se ztrácela ve věcech, které ji pohltily, tak jako je pohlcoval její zrak. Stala se kusem toho, co bylo kolem ní. Byla voda, kámen, pták. Jestli něco cítila, pak jenom jakousi holost a jednoduchost, kořen všeho. Nebe,

²⁹⁸ Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 357.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 14.

³⁰⁰ Blažíčková, A.: *Babička se vrátila*, s. 25.

³⁰¹ Blažíčková, A.: *Psí víno*, s. 81.

³⁰² Blažíčková, A.: *K lékaři*, s. 23–24.

vítr, klid.“³⁰³ Kromě *Psího vína*, kde je příroda součástí prostoru, který jsme zde popsali jako „venkov“, je tento vztah nejpatrnější v závěrečné povídce *Čekání v zástupu* příznačně nazvané *Hory a moře*. Hlavní postava sice cítí netečnost moře, které je opět zklamáním jejích očekávání: „Všechno bylo jiné, než očekávala“,³⁰⁴ přesto se celá povídka, a tedy i soubor *Čekání v zástupu*, uzavírá odstavcem, v jehož centru stojí souznění s přírodou a její pochopení: „Plnilo ji radostí, že o něčem snad mohla říci, že rozumí. Nerozuměla hudbě, ale rozuměla hlasu potoka, který teče přes kameny. Větvím třešňi, vzpírajícím k nebi poslední list. Skále u potoka, holé, ohlazené a zprahlé, porostlé černým drodivým lišejníkem – odlupoval se v suchých šupinách. Tomu, že jen černý strupatý lišejník dovedou společně stvořit věci tak krásné jako samota, slunce, kámen a déšť.“³⁰⁵

³⁰³ Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 64. Proti tomu stojí město: „Město se nehnulo ani o píď, neustupovalo. Jak se k němu blížila, vyvstávalo před ní pevnější a určitější. To ona bude ustupovat. Cesta tam, splývání, se obracela v opak. Okraj města znamenal náraz. [...] Jak prochází ulice, je jí vše čím dál jasnější a čím dál míň ji to udivuje. Je čím dál míň čímkoli mimo sebe, je čím dál míň sama sebou“ (Tamtéž, s. 65).

³⁰⁴ Blažíčková, A.: *Hory a moře*, s. 113.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 114.

7. Závěr

„Kousek po kousku by pro mne skládala svůj vlastní portrét, pracovala by na něm při každém setkání, při mihnutí se ve vratech, při každém pozdravení.“

(*Psí víno*, s. 57)

„Neposlouchám, co mi říká, zato slyším, co nepovídá.“

(*Psí víno*, s. 57)

V úvodu bylo řečeno, že publikované knihy Anny Blažíčkové pro dospělé pro nás představují jeden celek. Kapitoly věnující se vypravěči, kompozici, postavám, času a prostoru ukazují, kolik toho jednotlivá díla mají společného. Jedním ze shodných aspektů je soustředění ne na události samotné, ale jejich vnímání vypravěčem nebo postavami – podstatná je skutečnost, že jde o jejich blízké a rodinu, jejich vzpomínky, jejich domov, jejich pocity atd. Vedle vztahů, které tvoří základní životní ukotvení a jistotu, přičemž se smrtí blízkých odchází i část toho, kdo zůstal,³⁰⁶ jsou důležitá také místa; ta jsou spojená s rodinným životem a tradicí. V průběhu času se mění, vypravěči to registrují, nicméně ve vzpomínkách jejich i postav zůstávají tato místa stejná, množství uplynulého času není důležité, ale právě v jeho běhu je zjevné ono mizení, nezastavitelná změna.³⁰⁷

Díla Anny Blažíčkové tvoří linii tak, jak vznikala, ne jak byla vydávána – *Psí víno* si zachovává ještě něco z povídek *Čekání v zástupu*, zároveň už zejména četnými odbočkami je předstupněm k *Ted' něco ze života*. Žádný z textů nenese všechny rysy jmenované v této práci, ty tvoří spíše určitou množinu prvků a postupů, které se v jednotlivých dílech uplatňují ve větší či menší míře, a zejména v povídkách *Čekání v zástupu* a na rozdílech mezi nimi je patrné experimentování, kam až lze jednotlivé postupy dovést, kde se nachází jejich hranice. V těchto povídkách hraje důležitou roli sen a smyslové vnímání, zejména zrak a barvy, v *Pším víně* vystupuje do popředí cyklické plynutí a vnímání času a návraty, v *Ted' něco ze života* se výrazně přidává prvek vypravěččiny reflexe, stejně tak se objevují ve větším rozsahu úvahové pasáže.

³⁰⁶ „Jenom tady, myslela si, bych uměla s trpělivostí stát v zástupu čekajících, na konec stáří, na svoji smrt. Přes toliké vzpomínky, na několikero smrt. [...] Jeden po druhém. Vzali s sebou každý díl toho, co dohromady byl její život. Bylo pozdě na jiný“ (Blažíčková, A.: *Čekání v zástupu*, s. 61).

³⁰⁷ Tak když vypravěččin otec „chtěl pořád domů“, ona si uvědomuje, že „chtěl do Bechyně svých dřívějších let, kdy byl při síle, kdy tu byla [její] matka, pro kterou by se rozkrájel, a [ony] ještě jako holky. Nepokoušel se vrátit v místě, ale v čase“ (Blažíčková, A.: *Ted' něco ze života*, s. 260).

Toto přesouvání pozornosti nebo těžiště mezi jednotlivými texty však není neomezené, stále se pohybuje v rámci daného repertoáru, po určité škále, kterou jsme se v této práci pokusili zachytit. Jednotlivé polohy vždy něco propojuje, jakkoliv se tato skutečnost vyjevuje až s pohledem z většího odstupu na celou tvorbu Anny Blažičkové.

Texty jsou provázány také na jiné rovině, spojují je i navracející se postavy – Jany, matky, babičky nebo třeba krejčího, který kromě stejnojmenné povídky figuruje také v *Čekání v zástupu* a povídce *Hory a moře*. Opakují se, respektive varíují i některé příběhy, citovány byly epizody týkající se postav babičky. A v *Ted' něco ze života* je přímo zmiňováno *Psí víno*, vypravěčka komentuje jeho vznik i recenze na něj, na jednom místě na něj dokonce odkazuje pro další informace.³⁰⁸

Z hlediska tématu prostupuje texty otázka ztráty bezpečí, jistoty, blízké osoby – rodina vypravěčky nebo hlavní postavy tvoří hradby, je to ochrana proti okolí. I přes obavy ze ztráty nebo budoucnosti prolíná všemi texty neotřesitelná důvěra v běh a řád věcí: „Vnutkáva pocit, že zas bude dobře, když už jednou bylo, a když nebude, že aspoň bylo.“³⁰⁹ Vypravěčky i postavy jsou součástí většího celku s vlastním rytmem a i přes hloubku svého prožívání přijímají okolní události věcně. Na žádném místě se nesetkáme s emočně vypjatými reakcemi, vypravěči próz Blažičkové věnují životu i detailům bezpředsudečnou pozornost, nevysvětlují, ale registrují, všímají si.

Na záložce *Čekání v zástupu* čteme slova P. Blažička: „Zpočátku ještě od sebe jasně rozeznáváme jednotlivé postavy s jejich individuálními osudy, které se tu proplétají, aniž by většinou vstupovaly do vzájemného vztahu. Brzy však začneme být na pochybách, kterou postavu právě sledujeme, až konečně pochopíme, že nejde o postavy a jejich individuální charakter; že se tu vše slévá do jediného proudu, že tu v několika aspektech vyvstává jediný mnohvrstevnatý životní pocit dychtivé i teskné lásky k uplývajícímu životu spolu s úzkostným i vyrovnaným pomyslením na jeho konec.“³¹⁰ To platí pro celou tvorbu Anny Blažičkové pro dospělé čtenáře. Jednotlivé postavy tu nejsou přítomny pro zdůraznění jejich výjimečnosti nebo jedinečnosti, jejich osudy nejsou jen osudy konkrétních lidí, ale ukazují vždy jednu z verzí, stejně jako hypotetické situace jsou další variantou. Napříč jednotlivými prózami se z životů postav kousek po kousku skládá obraz života v jeho mnohosti a bohatství možností.

³⁰⁸ „Po mé babičce nám se sestrou připadlo pole U Kamene (viz *Psí víno*) a kus polí Na Libuši“ (Tamtéž, s. 260).

³⁰⁹ Blažičková, A.: *Psí víno*, s. 78.

³¹⁰ Blažičková, A.: *Čekání v zástupu*, zadní záložka knihy.

8. Seznam použité literatury

8.1. Prameny

BLAŽÍČKOVÁ, Anna: *Čekání v zástupu*, Praha: Triáda 2014.

BLAŽÍČKOVÁ, Anna: *Psí víno*, Praha: Práce 1992; 2. vydání Praha: Triáda 2010.

BLAŽÍČKOVÁ, Anna: *Ted' něco ze života*, Praha: Triáda 2012.

8.2. Odborná literatura

BÍLEK, Petr A.: *Hledání jazyka interpretace: k modernímu prozaickému textu*, Brno: Host 2003.

BLAŽÍČEK, Přemysl: Škvoreckého Zbabělci, in Přemysl Blažíček: *Knihy o epice: Naši, Švejk, Zbabělci*, ed. M. Špirit, Praha: Triáda 2014, s. 377–450.

CULLER, Jonathan D.: *Krátký úvod do literární teorie*, Brno: Host 2002.

GENETTE, Gérard: Rozprava o vyprávění (Esej o metodě), in *Česká literatura 51*, 2003, č. 3, s. 302–327, č. 4, s. 470–495.

HODROVÁ, Daniela: Sebereflexivní román, in Milan Zeman a kol.: *Poetika české meziválečné literatury: proměny žánrů*, Praha: Československý spisovatel 1987, s. 156–177.

HYBLER, Martin: Paměť pamětí, in Martin Hybler: *Po paměti*, Praha – Podlesí: Dauphin 2015, s. 28–50.

CHATMAN, Seymour Benjamin: *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*, Brno: Host 2008.

CHUCHMA, Josef: Šťastná to autorka Anna Blažíčková, in *Lidové noviny 28*, 2015, č. 29, 4. 2., příloha Kultura, s. 8.

JIRKALOVÁ, Karolina: Tam, kde roste jen psí víno, in *Lidové noviny 23*, 2010, č. 222, 23. 9., s. 9.

KOUBOVÁ, Věra: Doslov, in Anna Blažíčková: *Ted' něco ze života*, Praha: Triáda 2012, s. 445–450.

KOUBOVÁ, Věra: Na přeskáčku přes překážky, in Anna Blažíčková: *Čekání v zástupu*, Praha: Triáda 2014, s. 117–123.

PETRUŽELKOVÁ, Adéla: Věci zajímavé i naprostý balast, in *Souvislosti*, 2013, č. 2, [cit. 31. 7. 2018], dostupné online z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1500>

PETŘÍČEK, Miroslav: Překvapení v próze, in *Tvar*, 1992, č. 49, s. 11.

POSPÍŠIL, Ivo: Anna Blažičková: Teď něco ze života, in *Proudy*, 2014, č. 2, [cit. 10. 8. 2017], dostupné online z:

http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2014/2/pospisil_blazickova_tednec_o.php

RICOEUR, Paul: Hry s časem, in Paul Ricoeur: *Čas a vyprávění*, Praha: OIKOYMENH 2002, s. 96–155.

RIMONN-KENANOVÁ, Shlomith: Text: Čas, in Shlomith Rimmon-Kenanová: *Poetika vyprávění*, Brno: Host 2001, s. 51–66.

SOUKUPOVÁ, Klára: Přemek v košili po Šaldovi, in *A2*, 2012, č. 20, dostupné online z: <https://www.advojka.cz/archiv/2013/20/premek-v-kosili-po-saldovi>; rozšířená (citovaná) verze textu [cit. 31. 7. 2018] dostupná z:

http://www.academia.edu/4576751/P%C5%99emek_v_ko%C5%A1ili_po_%C5%A0aldovi_recenze_na_Anna_Bla%C5%BE%C3%AD%C4%8Dkov%C3%A1_Te%C4%8F_n%C4%9Bco_ze_%C5%BEivota

STANZEL, Franz K.: *Teorie vyprávění*, Praha: Odeon 1988.

SVADBOVÁ, Blanka – ŠUBRTOVÁ, Milena: Anna Blažičková, in *Slovník české literatury po roce 1945*, [online], 31. 3. 2008 [cit. 31. 7. 2018], dostupné z:

<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=25&hl=anna+bla%C5%BE%C3%AD%C4%8Dkov%C3%A1>

ŠIMÁK, Petr: Hradby vzpomínek: Psí víno Anny Blažičkové, in *A2*, 2010, č. 50, [cit. 31. 7. 2018], dostupné online z: <https://www.advojka.cz/archiv/2010/25/hradby-vzpominek>

ŠIMÁK, Petr: Teď něco ze života Anny Blažičkové, in *Bubínek Revolver Revue*, 11. 4. 2013, [cit. 31. 7. 2018], dostupné online z: <http://www.bubinekrevolveru.cz/ted-neco-ze-zivota-anny-blazickove>